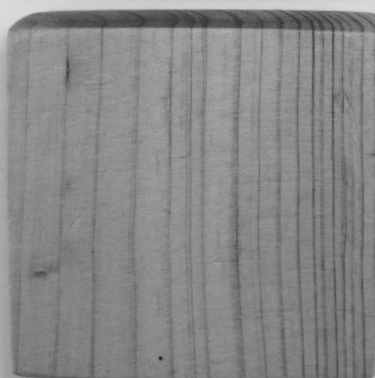
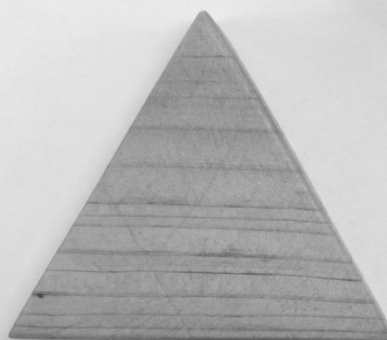

DOBRÁŠKOLA

INŠPIRÁCIA PRE UČITEĽOV, KTORÍ CHCÚ BYŤ LEPŠÍ

- › Nemá trieda – inscenácia šitá na mieru školy
- › Nežiaduca spolupráca (skutočný príbeh)
- › A okraje máš kde? (recenzia knihy)
- › Náboženstvo alebo etika?
- › Dviné solvá a fakritoál
- › Ozajstná inklúzia

*Ak je škola bremenom, naučia sa v nej tí slabší
iba strachu a tí silnejší iba revolte.*

Tomáš Garrigue Masaryk

Sme majstrami diagnóz

Asi v polovici roku 2016 začali paralelne pracovať dva tímy, ktorých úlohou bolo analyzovať stav slovenského školstva a navrhnúť čo ďalej. Jeden z nich vytvoril dokument *Učiace sa Slovensko* a odovzdal ho na konci septembra 2017. Ministerka Lubyová vzápätí dostala stránickú úlohu dokument pod akoukoľvek zámkou potopiť, a rovnako ako všetky ostatné politické zadania, aj toto splnila svedomito a bez reptania. Druhý tím pracoval v rámci think-tanku MESA 10 a svoj projekt nazval *To dá rozum*. Jeho iniciátorom je Ivan Mikloš a podieľalo sa na ňom viacero skúsených a kvalitných odborníkov. Na rozdiel od autorov *Učiaceho sa Slovenska* mal tento tím luxus dostatku času, a tak, hoci oba tímy začínali viac-menej súčasne, prvá verejná prezentácia záverov analýzy *To dá rozum* sa uskutočnila len pred niekoľkými týždňami. Pri písaní *Učiaceho sa Slovenska* sme vychádzali z predpokladu, že všetky základné problémy slovenského školstva sú odbornej verejnosti viac-menej známe. Preto sme popisu aktuálneho stavu venovali relatívne menej priestoru a primárne sa sústredili na navrhovanie riešení. Tím projektu *To dá rozum* zvolil inú cestu – rozhodol sa dôkladne zmapovať aj aktuálny stav. A urobil to v rozsahu a kvalite ako asi nikto pred nimi. Prostredníctvom rozhovorov, dotazníkov, pozorovaní a ďalších metód zhromaždili obdivuhodné množstvo dát, štatistík a vyjadrení rôznych aktérov a pretavili ich do názorných tabuliek a grafov.

Za seba môžem povedať, že v ich zisteniach nenachádzam nič nové, prekvapujúce, objavné. Potvrdili to, čo dlhodo- bo vedia všetci, ktorí sa systematicky venujú problémom slovenského školstva (a čo sme uvádzali aj v *Učiacom sa Slovensku*). Dôležité je, že vďaka ich práci teraz máme aj objektívne dáta, ktoré ex post potvrdzujú a objektivizujú názory expertov. Je tu však jeden zásadný problém: štúdia *To dá rozum* je (zatiaľ?) iba popisná. Konštatuje stav vecí, občas naznačuje príčiny. Nič však nehovorí o tom, ako problémy riešiť a aké zmeny uskutočniť. Kedysi niekto povedal, že slovenské školstvo je pacient, ktorého liečime nekonečným diagnostikovaním, pretože na terapiu nie sú peniaze, vôľa ani know-how.

Tímu *To dá rozum* držím palce, pretože to najťažšie majú ešte pred sebou. Na diagnóze sa skoro všetci zhodnú, vážne odborné a ideologické rozpory vyplávajú na povrch vždy až nad návrhmi riešení. A najmä: musí sa nájsť niekto, kto sa s predloženými návrhmi stotožní a má vôľu, silu a metódu na ich realizáciu. Bez toho ostane všetko iba na papieri, to dá rozum. ■

Vladimír BURJAN

OBSAH

02 Editoriál

Vladimír BURJAN
Sme majstrami diagnóz

03 Čo sa deje u nás a vo svete

Informácie a zaujímavosti zo slovenského a zahraničného školstva

04

Dušan JAURA
Náboženstvo alebo etika?

05 Ako to vidí SKU

Reakcie Slovenskej komory učiteľov na aktuálne dianie v rezorte školstva

05 Úvaha po zvonení

Vladimír BURJAN
Za čo všetko sú školy zodpovedné?

06 Skutočný príbeh

Nežiaduca spolupráca

08

Jozef HVORECKÝ
Dviné solvá a fakritoál

10

Juraj ČOKYNA – Ján KONÍK
A okraje máš kde?

12

Michal BALÁŽ – Adriana TOTIKOVÁ
Nemá trieda

13

Otázky pre špekulantov
Vladimír BURJAN
Zaujímavé otázky pre hlbavých žiakov

14

Inšpirácia od učiteľov
Erika BOŠEĽOVÁ
Ozajstná inklúzia

16 Surfujte s nami

Peter FARÁRIK
Zaujímavé webové stránky nielen pre učiteľov

18 Vieme o všetkom

Správy o zaujímavých aktivitách pre školy, učiteľov a žiakov

22 Zápisky sklerotického učiteľa

Marián KIČINKO
Odpočúvaný kabinet

23 Odpovede pre špekulantov

Vladimír BURJAN
Odpovede na otázky zo strany 13

24 Krížovka

23 Múdre slová

Tentoraz na tému *demokracia*

PREČO SLOVENSKÍ ŠTUDENTI NEHCÚ ŠTUDOVAŤ DOMA?

Predstavitelia Univerzity Komenského sa vyjadrili k odlivu absolventov stredných škôl na zahraničné univerzity, predovšetkým do Českej republiky. „Nemyslíme si, že české školy sú kvalitnejšie. UK má rovnako kvalitné študijné programy. Niektoré sú lepšie u nás a niektoré zas u susedov. České vysoké školy však dlhodobo viac investujú do marketingu,“ uviedol prorektor UK pre vonkajšie vzťahy Radomír Masaryk. UK sa plánuje predstaviť na veľtrhu vzdelávania v Brne a osloviť tak „slovenských študentov rozhládajúcich sa po štúdiu v Českej republike, aby predsa len zvážili štúdium na Slovensku,“ povedal Masaryk s tým, že záujemcov bude univerzita oslovovať aj so Slovenskou technickou univerzitou. V roku 2018 vysokoškolské štúdium na verejných a súkromných vysokých školách na Slovensku skončilo vyše 41-tisíc študentov, čo predstavuje medziročný pokles o 11,77 %. Tieto a mnohé ďalšie údaje uvádza Výročná správa o stave vysokoškolského školstva za rok 2018. ■

EURÓPSKA KOMISIA KRITIZUJE SEGREGÁCIU

Aké boli reakcie na krok Európskej komisie, ktorá posunula konanie proti Slovensku za segregáciu rómskych detí vo vzdelávaní do ďalšej fázy? „Prepadáme sa do pasce generačnej chudoby – ak vaši rodičia neskončili základnú školu, tak je veľká šanca, že ju nedokončíte ani vy. Školy treba podporiť v tom, aby dokázali vzdelat' všetky deti, a tým im otvorili dvere k lepšej budúcnosti,“ píše Juraj Hipš a Vladimír Šucha z koalície PS/Spolu. „Stredisko vníma negatívne následky segregáčnych praktík v školstve, no takisto vníma technickú a finančnú náročnosť procesov, ktoré musia obce zabezpečiť pri desegregácii,“ uviedlo Slovenské národné stredisko pre ľudské práva. Ministerstvo školstva na kritiku Európskej komisie zareagovalo s tým, že „školský zákon zakazuje diskrimináciu a obzvlášť segregáciu. Rezort školstva na túto oblasť pravidelne poukazuje v pedagogicko-organizačných pokynoch na aktuálny školský rok.“ ■

PODPORA ZRANITEĽNÝCH SKUPÍN VO VZDELÁVANÍ

Na to, že vylučovanie detí so zdravotným znevýhodnením zo vzdelávania nepriaznivo vplyva nielen na ne samotné, ale prispieva aj k postupnej izolácii ich rodín, upozorňuje Platforma rodín detí so zdravotným znevýhodnením. „Pre rodičov, spravidla ženy-matky, je vylučovanie zo vzdelávania ich detí začiatkom vlastnej izolácie a postupnej izolácie celej rodiny. A pritom vieme, že nás pracovný trh potrebuje a dokáže prijať,“ uviedla Jana Lowinski z platformy. Kým niektoré medzinárodné aj slovenské inštitúcie upozorňujú na akútnu potrebu podpory najzraniteľnejších skupín vo vzdelávaní, ožívajú aj diskusie o tom, ktoré školské predmety sú vo vyučovaní viac či menej potrebné, aká je ich kvalita a problémy spojené s ich vyučovaním. Diskusia organizovaná Nadáciou Dionýza Ilkoviča sa zaoberala najmä otázkou časovej dotácie na výučbu matematiky a návrhom na povinnú maturitu z tohto predmetu. ■

Domáce správy vyberáme z newslettera kampane **Chceme vedieť viac o budúcnosti vzdelávania na Slovensku**, ktorej organizátorom je **Nové školstvo**. Viac o aktuálnom dianí v rezorte školstva nájdete na chcemevedietviac.sk. Zahraničné správy vyberáme z pravidelného emailového newslettera **Magazínu Perpetuum**, ktorého vydavateľom je www.scio.cz. Ďalšie zaujímavé informácie o dianí vo svete vzdelávania nájdete na perpetuum.cz.

hmotný blahobyť, nezdravý individualizmus, zabúdajúca na ozajstné vzťahy medzi ľuďmi.

Kultúra života	Kultúra smrti
• prijíma deti vtedy a tak, ako prídu • zaručuje počatému ešte nenarodenému právo prísť na svet • zaručuje postihnutým rozvíjať svoje schopnosti • zaručuje chorým a starým ľuďom primeranú starostlivosť	• šíri potraty • podporuje antikoncepcnú mentalitu • podporuje umelé oplodnenie • povoľuje eutanáziu • podporuje ideológiu rodovej rovnosti (gender)

Náboženstvo alebo etika?

O netradičnom koncepte vyučovania náboženstva a etickej výchovy

► Dušan JAURA, bývalý riaditeľ Bilingválneho gymnázia C. S. Lewisa, Bratislava

V základoch projektu Bilingválneho gymnázia C. S. Lewisa, ktorého som bol od začiatku súčasťou, bola okrem iného snaha vytvoriť bezpečné prostredie, v ktorom je vítaná rozmanitosť rôzneho druhu, vrátane rôznorodosti filozofickej či svetonázorovej. Boli sme presvedčení, že rozdeľovať gymnazistov na *etikárov* a *nábožkárov* nie je dobrý nápad. Veď predsa etické systémy majú svoje korene (aj) v náboženstve a náboženstvo nemožno oddeliť od hodnôt. Nechceli sme múr, ktorý zbytočne rozdeľuje a vedie k predsudkom.

Predmet sme interne nazvali *Náboženstvo a etika* (NaE), na ministerstve ho však naďalej vedú ako *Náboženstvo*, keďže na našu fúziu nemajú kolónku. V kurikulu dostal tento predmet vďaka zriaďovateľovi pomerne štedrú dotáciu – dve hodiny týždenne počas celého päťročného bilingválneho štúdia, čo je päťnásobok oproti dotácii predmetu etická výchova/náboženstvo na štátnych gymnáziách.

Pri predmete *Náboženstvo a etika* sme sa pýtali, v akej situácii sa 15-ročný človek pri nástupe na strednú školu nachádza, aké otázky a aké problémy v tom čase rieši. Prvé dva ročníky sme zamerali na vzájomné poznávanie a budovanie vzťahov v rámci triedy, pričom samotné hodiny NaE sú posilnené teambuildingom na začiatku aj konci roka a inými neformálnymi stretnutiami či triednym mentorin-
gom. Kľúčovým pojmom tohto veku sú VZŤAHY a IDEN-
TITA. Lebo škola je oveľa viac než samotné vyučovanie. Život prúdi aj v jedálni, šatniach, klubovni a na chodbách, je neustálym tokom dôležitých informácií, prívalovými vlnami hormónov a meniacich sa nálad, zahŕňa opätované lásky aj odmietnutia, priateľstvá, boj o vplyv a konflikty, ohovárania.

Ak do toho započítame otrasy v rodine, tak sociálny život v škole aj mimo nej absorbuje väčšinu žiakovej kapacity. V našej škole a úvodných „tímbildingoch“ s novými žiakmi sledujeme ich pokusy dostať sa do stredu diania, a nebyť na okraji, pozorujeme dynamiku skupiny, v ktorej sa všetko neustále mení a preskupuje, kde „hviezdy“ postup-

ne zhasínajú a nenápadné „sivé myšky“ získavajú rešpekt. David Brooks, autor knihy *The Social Animal*, pripomína, že existencia žiaka je mimoriadne vyčerpávajúca, ale škola našťastie poskytuje aj prestávky – „*hovoríme im vyučovacie hodiny*“ – počas ktorých môžu žiaci trochu zrelaxovať. NaE stretnutia patria k takzvaným „kontaktným predmetom“ a učiteľ má vďaka nim spolu s triednym a školským psychológom tradične najlepší prehľad o tom, čo sa v triede deje. Do debát vstupujú aj hodnoty, v bezpečnom prostredí sa učíme vzájomne sa počúvať, kultivovať svoju komunikáciu a chápať aj postoje, ktoré osobne nevyznávame. Až neskôr, vo štvrtom a v piatom ročníku prichádzajú na rad koncepty. Vo štvrtom ročníku sa zoznamuje so základ-

ným učením svetových náboženstiev – okrem náboženstiev Západu, kam patria judaizmus, kresťanstvo a islam, nás zaujímajú myslitelia, ktorí vo svojich dielach náboženstvo *zotázňovali* a kritizovali, priestor dávame aj inšpirá-

ciám z Východu. Až piaty ročník je vo svojej podstate teologický – tvorí ho úvod do viery, do kresťanstva a do spirituality, pričom úvod do spirituality absolvujeme najmä prakticky, cez tzv. *Monastic Project* – štyri dni na samote, kde sa učíme odpájať od mobilov, učíme sa dýchať, cho-
diť, vnímať samých seba, pričom intenzitu si nastavujú žiaci sami. No to už hovoríme o dospelých ľuďoch, ktorí sú primerane zrelí.

Martin Kováč sa vo svojom blogu pýta, či náboženstvo vo svojej konfesionálnej podobe vôbec patrí ako voliteľný predmet do škôl, či by nemalo byť vyučované skôr na farách a reflektované v rodinách a či by školy nemali poskytovať univerzálnejšiu platformu. Som presvedčený, že áno, lebo naša krajina potrebuje skôr mosty ako múry, viac dialóg než izoláciu vo svojich ideových zákopoch. V globalizovanom svete sa potrebujeme učiť vzájomnému počúvaniu, chápaniu argumentov aj druhej strany a schopnosti opúšťať vlastné predsudky. Iba vtedy máme budúcnosť. ■

„Funguje to, čo robí
zo žiakov lepších ľudí.“

Text pôvodne vyšiel v Denníku N.

Zverejnenie správy európskej komisie o vývoji vzdelávania a odbornej prípravy 2019

SKU v plnom znení zverejnila správu Európskej komisie, ktorá bola vypracovaná pri príležitosti druhého Európskeho summitu o vzdelávaní 26. 9. 2019. Európska komisia zverejnila *Monitor vzdelávania a odbornej prípravy 2019*, v ktorom analyzuje vývoj vzdelávania a odbornej prípravy v EÚ. Z monitora 2019 vyplýva, že sa dosiahol ďalší pokrok pri plnení dôležitých cieľov EÚ v oblasti vzdelávania a odbornej prípravy, zároveň zdôrazňuje potrebu zlepšiť podporu učiteľov a zatriktívniť učiteľské povolanie. Tento rok sa Monitor zameriava primárne na učiteľov, obsahuje a analyzuje aj výsledky rozsiahleho prieskumu medzi učiteľmi.

Slovensko – hlavné zistenia:

- ▶ postupne zlepšuje vzdelávanie a starostlivosť v ranom detstve, čo je obzvlášť pozitívne pre deti zo znevýhodnených rodín,
- ▶ prijíma strategický prístup k celoživotnému vzdelávaniu, zvyšovaniu zručností a rekvalifikácií,
- ▶ miera predčasného ukončenia školskej dochádzky sa však od roku 2010 výrazne zvyšuje a na východnom Slovensku dosahuje 14 %,
- ▶ investície do vzdelávania a odbornej prípravy sú nedostatočné, čo sa odráža na platoch učiteľov, ktoré sú napriek nedávnomu zvyšovaniu stále nízke.

Výška vyplácania bývalého kreditového príplatku

SKU na základe viacerých podnetov členov požiadala ministerstvo školstva o stanovisko k správnosti vyplácaniu bývalého kreditového príplatku.

ku. Z oddelenia pracovnoprávných vzťahov zamestnancov rezortu MŠV-VaŠ SR sme dostali odpoveď: *Ak boli do 31. augusta 2019 pedagogickému zamestnancovi alebo odbornému zamestnancovi zamestnávateľom priznané, resp. uznané kredity na účely vyplácania kreditového príplatku podľa predpisov účinných do 31. 8. 2019, priznaný kreditový príplatok sa s účinnosťou od 1. septembra 2019 považuje za príplatok za profesijný rozvoj. Procesné podmienky príplatku za profesijný rozvoj ustanovuje § 14e zákona č. 553/2003 Z.z.*

Na portáli verejnej správy je ale **zverejnený odlišný výklad**.

Zamestnávateľ s účinnosťou od 1. 9. 2019 pokračuje vo vyplácaní kreditového príplatku priznaného spôsobom ustanoveným do 31. 8. 2019 vo forme príplatku za profesijný rozvoj, t. j. príplatok za profesijný rozvoj sa priznáva z platovej tarify platovej triedy a pracovnej triedy, do ktorej je pedagogický zamestnanec alebo odborný zamestnanec zaradený.

SKU zastáva názor, že ministerstvo školstva by malo zabezpečiť zosúladenie svojho právneho stanoviska so stanoviskom verejnej správy tak, aby bolo dosiahnuté jednotné vyplácanie bývalého kreditového príplatku zamestnancom škôl a školských zariadení. Na základe žiadosti Slovenskej komory učiteľov bola na webovom sídle MŠV-VaŠ SR: **www.minedu.sk**, v časti *Ministerstvo – Zamestnanci rezortu* zverejnená pomôcka pre aplikačnú prax k vyplácaniu príplatku za profesijný rozvoj pedagogickým zamestnancom a odborným zamestnancom, z ktorej jasne vyplýva, že bývalý kreditový príplatok sa vypláca zo zvýšenej platovej tarify. Zverejnená pomôcka sa **nachádza tu**. ■

Za čo všetko sú školy zodpovedné?

Nedávno som bol v rámci jednej ankety oslovený s otázkou: *Sú školy zodpovedné za rastúce sympatie mladých k (politickému) extrémizmu?* V ankete som musel byť stručný, tu je obširnejšia odpoveď:

V tej podobe, v akej bola otázka položená, ju možno zodpovedať jedine jasným NIE. Keby však znela „*Sú aj školy čiastočne spoluzodpovedné za...*“, zrejme by väčšina z nás pripustila, že do istej miery áno. Avšak s dôvetkom, že väčšiu mieru zodpovednosti má v tomto prípade rodina a celková atmosféra v spoločnosti (ktorú ovplyvňujú najmä politici a médiá). Ak chcú učitelia prijať istú úlohu v tomto dôležitom boji, mali by sa vážne zamýšľať nad vhodnými metódami. Predovšetkým je tu principiálna otázka, či sa má „korektívna akcia“ odohrávať primárne v oblasti vzdelávacej alebo výchovnej. Kto si myslí to prvé, bude navrhovať rozšírenie a skvalitnenie vyučovania dejepisu, občianskej výchovy, mediálnej výchovy, podporu kritického myslenia a pod. Kto si myslí to druhé, bude možno podporovať exkurzie do Osvienčimu, pozývanie hostí (napr. pamätníkov holokaustu), rozhovory a diskusie so žiakmi, rôzne mimoškolské aktivity a pod. Smutným faktom je, že ani na jedno nie sú naši učitelia dostatočne pripravení.

Žiaľ, je tu ešte jeden dôvod, pre ktorý sú možnosti školy v boji proti extrémizmu obmedzené: politický extrémizmus býva často zameraný protisystémovo, pričom školy sú významnou súčasťou systému. Pripomeňme v tejto súvislosti výroky dvoch významných filozofov. Ivan Illich tvrdil, že „*škola je reklamnou agentúrou, ktorá vás presvedča, že potrebujete spoločnosť takú, aká je*.“ A Michel Foucault vyjadril to isté inými slovami: „*Školské vzdelanie je predovšetkým základnou indoktrináciou tou minulosťou, ale stále ešte vládnucou ideológiou*.“ Tieto skutočnosti znižujú šance školy „pacifikovať“ sympatizantov extrémizmu. Mnohí z nich totiž priamo či nepriamo rebelujú aj proti škole. ■

► Vladimír BURJAN

**Slovenská
komora
učiteľov**

Nežiaduca spolupráca

Nepedagogický prístup k hodnoteniu môže napáchať veľa škody

Tento príbeh sa odohral na základnej škole. Piataci dostali dva týždne času na to, aby každý na hodinu geografie vypracoval projekt.

Dvojičky – chlapec a dievča – vypracovali jeden projekt spoločne. Keď to učiteľka v deň prezentácie zistila, nahnevane im pripomenula, že projekt mal vypracovať každý sám. Súrodencom, ktorí stáli pred tabuľou, povedala, že sa majú dohodnúť, ktorý z nich bude spoločný projekt prezentovať. Ten druhý si má sadnúť do lavice a dostane päťku. Deti sa pred tabuľou veľmi pohádali. Nakoniec si sadlo dievča a preplakalo zvyšok hodiny. Chlapec dostal za prezentáciu trojku, pretože sestrinu časť projektu dobre neovládal. Učiteľka sa napokon nad žiačkou „zľutovala“ a dovolila jej vypracovať náhradný projekt. Do druhého dňa. Dievča pracovalo spolu s rodičmi celý večer a rodičia dokonca aj v noci. Iba tak sa im podarilo stihnúť dvojtyždňovú prácu za jeden deň. Žiačka na druhý deň projekt prezentovala a dostala zaň jednotku. Ibaže päťka z predchádzajúceho dňa jej ostala tiež, takže na tom vlastne boli obe deti rovnako – chlapec mal z projektu trojku a dievča päťku a jednotku. A to sa rodičia pôvodne tešili, že ich deti konečne raz pekne spolupracovali.

Čo si myslíte o postupe učiteľky, žiakov a rodičov? Ako by ste reagovali vy v situácii, keby ste zistili, že dvaja žiaci vypracovali projekt spoločne?

Táto situácia rozprúdila búrlivú diskusiu medzi učiteľmi. Väčšina z nich konanie učiteľky jednoznačne odsúdila. Málolktorí učitelia sa však podelili aj s návrhmi, ako by situáciu riešili oni.

„Dať päťku za to, že sa súrodenci musia dohodnúť, kto si pôjde sadnúť a kto bude prezentovať úlohu, považujem za absolútne zlyhanie pedagóga. A celkovo, takéto idiotské stresovanie so známami by už vážne mohli zakázať.“

Petra Hlavatá

„Nechala by som ich spoločne urobiť prezentáciu, ale neznámkovala by som ju. Ak by chceli známku, museli by každý urobiť inú prezentáciu – samostatne. Nie povinne, iba ak by známku chceli. Popri ostatných nových úlohách. Lebo chybu vie urobiť každý. A deti sa na chybách majú učiť a nie za ne dostávať päťky.“

Katarína Gallová

„Mne sa táto situácia stala minulý týždeň – žiaci mali zhotoviť projekt, tiež na geografiu, a vôbec som si neuviedomila, že sú tam dvojičky. Pri odovzdávaní som na chvíľu zapochybovala, ale potom mi zapla kontrolka, že jasné, že to budú mať spoločné, vzala som ho a teraz to budem hodnotiť.“

Jana Mitošinková

„Žasnem nad takýmto prístupom učiteľa. Jednoducho na začiatku jasne naformulujem pravidlá – ak učím v triede, asi viem, že tam mám dvojčatá a asi je predpo-

klad, že to urobia spolu. Preto im zdôrazním a pripomeniem, že majú pracovať samostatne. A už vôbec nechápem, ako môže niekto dať deťom takto „si vybrať“. Takému učiteľovi treba dať doštudovať základy didaktiky a psychológie.

Andrea Ivanová

„Nechce sa mi veriť, že takto môže postupovať učiteľ v piatej triede. To mu neprekáža, že dieťa plače celú hodinu s pocitom nespravodlivosti? Taký človek nemá čo robiť v školstve.“

Jaroslava Brincková

„Ak zadanie bolo „každý samostatne“ a bol to projekt plánovaný – nuž. Vedeli o tom dopredu. Akurát pri nepochopení zadania, teda toho detailu, a pri dopracovaní projektu by som určite tú päťku zmazala. Ja osobne dávam aj možnosť výberu, či chcú pracovať spoločne alebo samostatne (rovesnícka kooperácia je super vec) a rozvoj vzťahov je tiež výrazný benefit. Učme deti, že chyba je pro-

striedok učenia sa, že opravená chyba sumárne nie je chybou, že dohodnuté pravidlá platia a dodržiavanie by sme mali vzájomne kontrolovať (aj žiaci, nielen dospelí). Záhadou mi je, že obe dvojčky ten detail nezachytily.“

Lucia Porubčanská

„Som mama dvojčiek. Keby sa to stalo mne, v prvom rade by som ocenila spoluprácu (ktorá u mojich dvojčiek neexistuje) a vonkoncom by ma známka nezaujímal (a presne tak by som to deťom vysvetlila). Aj za cenu zníženia autority učiteľky. Lebo projekt z geografie je druhoradá priorita, ale schopnosť spolupracovať je na celý život. Moje dvojčky sú deti, ktoré nevedia spolupracovať a ak urobila niečo spolu (projekt), znamená to veľké úsilie (asi aj väčšie ako u detí, ktoré robili samy). Jasné, že sú aj dvojčky, ktoré si uľahčujú život a robia polovicu. To je iný príbeh a asi by som zistovala, či to bolo nepochopenie úlohy alebo si chceli uľahčiť úlohu a úmyslom bolo vybabrať so zadaním.“

Eva Cucurachi

NÁZOR ODBORNÍKA

Keď učiteľka zadávala projekt, zrejme chcela, aby sa deti venovali nejakej téme, rozšírili si vedomosti, aby svoje poznatky využili pri tvorbe projektu a potom ich predniesli spolužiakom. Možno chcela, aby deti pracovali samostatne. Jej cieľom mohlo byť aj získať od žiakov písomný a ústny výstup, ktorý môže ohodnotiť.

Spoločný projekt dvojčiat ju zrejme zaskočil, pretože nesplňal jej očakávania. Z jej prísnej reakcie sa dá vycítiť, že spoluprácu detí vnímala ako porušenie pravidla. Keď sa na situáciu pozrieme z nadhľadu, väčšinu cieľov napĺňa aj spoločný projekt. Dvojčatá spracovali zadanú tému, osvojili si nové poznatky a pripravili si prezentáciu pre spolužiakov. Ak bolo cieľom získať výstup pre hodnotenie, učiteľka mohla deťom dať rovnaké hodnotenie – išlo o spoločný projekt, alebo mohla každého ohodnotiť za tú časť projektu, ktorú vypracoval.

Spoluprácu – potrebnú a vítanú zručnosť, otočila na boj o to, kto si privlastní spoločné dielo. Nech už by sa deti dohodli akokoľvek, jeden z nich by musel pociťovať krivdu. Ohodnotiť prácu dievčatá päťkou nebolo spravodlivé. Takéto hodnotenie by si dievča zaslúžilo, ak by projekt nevypracovalo. Chlapec prezentoval projekt po ťažkej hádke so sestrou. Jeho prezentácia musela byť takýmto stresom poznačená. Navyše mal prezentovať aj sestrinu časť projektu, na čo nebol pripravený. Ani jeho hodnotenie teda nebolo spravodlivé. Učiteľkinu snahu prehodnotiť svoje prísne rozhodnutie vnímam pozitívne. Každý z nás občas v afekte povie niečo, čo spätne nepovažuje za správne. No

termín, ktorý učiteľka zvolila pre dopracovanie projektu, bol neúmerný náročnosti zadania. Namiesto kvalitnej práce tak docielila povrchnú prácu a nutnosť rodičov prevziať na seba časť úlohy. Následná jednotka tak nebola hodnotením schopností dievčat, ale hodnotením práce rodičov. Ako mala učiteľka postupovať? V prvom rade si mohla vypočítať prezentáciu, ktorú mali dvojčatá pripravenú. Možno už tento čas by stačil na to, aby nereagovala v afekte a stihla si ďalšie kroky premyslieť. Mohla sa opýtať na dôvody, prečo sa žiaci rozhodli pre spoluprácu. Spolupráca totiž nie je jednoduchšia cesta, vyžaduje kvalitnú komunikáciu, rozdelenie úloh, kompromisy. Ak bolo pre učiteľku dôležité posudzovať prácu detí jednotlivo, mohla zistiť, ktoré z detí vypracovalo jednotlivé časti projektu. Možno mala pocit, že deti neurobili dosť práce, keďže spolu vypracovali niečo, čo mal vypracovať každý z nich. V takom prípade by bolo vhodné zadať deťom ešte jeden projekt, aby svoju prácu doplnili. Ak bolo explicitne zadané, že na projekte majú deti pracovať samostatne, je v poriadku nedodržanie tejto podmienky zohľadniť v hodnotení. Je dôležité, aby deti pravidlám rozumeli a naučili sa s nimi pracovať. Hodnotenie však musí byť primerané a spravodlivé. Iste by bolo zaujímavé opýtať sa spolužiakov, ako by problém riešili oni. Deti často prekvapia schopnosťou pozrieť sa na situáciu z rôznych strán a navrhnúť kompromisné riešenie. ■

► Zuzana BURJANOVÁ

Dviné solvá a fakritoál

Nielen názov tohto článku znie absurdne – také sú aj zadania v ňom

► Jozef HVORECKÝ

Inšpiráciou mi bol článok *Does the huamn mnid raed wrods as a wlohe? – Vmína ľudská myseľ slvoá ako ceolk?* Psychológovia Grainger and Whithyová v ňom ukázali, že zámiena vnútorných písmen v slovách nebráni správne čítaniu a interpretácii. Protiklad medzi zrozumiteľnosťou obsahu a vysokým počtom chýb naznačuje, že drobné nedostatky vo vedomostiach nemusia byť prekážkou správneho pochopenia celku. Žiaľ, strach pred nekompletnosťou všetkých detailov neraz vedie učiteľov k preplneniu učebnej látky na úkor prezentovania celku. Takýto prístup ignoruje skutočnosť, že práve rozsah a množstvo môžu zastrieť primárny obsah posolstva.

Cieľavedomé „nezmysly“ obsahujúce náznaky riešenia alebo cesty k nemu, dovoľujú rozvíjať vedomosti bez toho, aby žiaci dostali hotové riešenie. Nejde teda o nezmysly vo význame „hlúposť“. Ide skôr o absurdity s netradičnou vnútornou logikou. Ich nezriedka interdisciplinárny charakter umožňuje uplatniť kreativitu učiacich sa a tým rozvíjať tacitné (podvedomé) vedomosti žiakov. *Viužly ste nčieo pobodné na sjevoj hidone?*

Permutácie vnútorných písmen a slovenčina

Názov článku Graingera a Whitneyovej je zrozumiteľný pre pokročilého znalca angličtiny, kým pre menej zdatných je bezobsažný v oboch verziách – použite aj gramaticky správnej. Potvrdzuje tým, že bez určitého penza vedomostí nie je porozumenie čomukolvek možné a dosvedčuje starú múdrosť: *Múdremu napovedz, hlúpeho trkni.*

V úvode môžeme žiakov motivovať textom, ktorý má požadovanú vlastnosť. Prvé a posledné písmeno sú na svojom mieste, ale vnútorné sú permutované: *Pteer a Odrnej sú dvjičky. Lduia si ich čtaso mýila. Chplcai to očabs znežíu-avjú, havlne v škloe.*

Text sa dá využiť napríklad vo výučbe materinského jazyka. Ozrejmuje, prečo gramatické chyby nemusia zničiť zrozumiteľnosť napísaného. Zároveň môže byť úvodom do diskusie, či treba mať štandardizovanú podobu jazyka vyjadrenú sústavou presne definovaných pravidiel (slovenského) pravopisu. Žiaci často namietajú, že presná gramatika nie je dôležitá. Ako ukážeme v ďalšej časti, matematika môže poslúžiť ako protiargument. S dĺžkou slova totiž počet „čitateľných“ permutácií prudko rastie, napríklad osem písmenové slovo neohybný ich má 720, medzi nimi aj nnhybeoy či nybonehý. Keby začal každý používať vlastnú formu zápisu, nerešpektujúcu ostatných používateľov, skončilo by to absolútnym chaosom. Modifikovaný

text sa dá totiž čítať vďaka tomu, že myseľ transformuje chybné zapísané slovo na štandardizované. Neexistencia štandardu je vážnou prekážkou porozumenia – je nevyhnutný a každý by ho mal poznať.

Permutácie vnútorných písmen a medzipredmetové vzťahy

Prvou „matematickou“ otázkou je: *Ktoré slová sa nedajú takto zmeniť?*

Nielen jedno a dvojpísmenové, ale aj trojpísmenové – jediné vnútorné písmeno nie je s čím zamieňať. Tento poznatok sa môže zdať nepodstatný, je však dôvod ho zdôrazniť. Učiteľ matematiky už teraz vie, že počet všetkých „zrozumiteľných“ zámen je faktoriál počtu vnútorných písmen. Predchádzajúca otázka je článkom propedeutiky faktoriálu – čiastkový poznatok, že „faktoriál jednej má hodnotu jeden“. Pripravil som dlhší text na tému *Hrŕ do hôr!* Tu je jeho ukážka:

Ján má rád Aňu, Aňa to vie. Sú pár: Ján je Lev, Aňa je Rak. Ján ju zve: Aňa, je jún a ide nov. Pod' na pár dní do hôr! Aňa: Kam?

Ján: Mám tip – hor sa na Choč a na Hrb. Na tri dni. Aňa: Les nie je Rím ani bál. Len ker, trň, tis, buk a dub, sem-tam dym. Je tam aj vlk, had, výr, či myš, osy a iný hyd. Ján: Boč od nich. Ved' je tam aj jež, hýl, plch, krt a páv. Aňa: Sú aj v ZOO.

Ján: ZOO nie je háj. Je to gýč. Pod' cez les, sad, lán a íl.

Okrem rozširovania slovnej zásoby sa žiaci môžu dozvedieť, že texty mávajú aj „matematické“ zákonitosti.

Permutácie vnútorných písmen a matematika

Ak je N počet vnútorných písmen N , počet permutácií bude $N!$ iba vtedy, keď sú všetky rôzne. Na začiatku treba preto voliť krátke slová, v ktorých to platí. Kreslením vetvení na základe zostávajúcich (zatiaľ nevložených) písmen žiaci ľahko zistia, že počet vetvení sa na každej úrovni mení. Ako príklad uvádzame alternatívy slova CUKETA. Začínáme „slovom“ C----A. Prvé a posledné písmeno sú na svojom mieste, medzi nimi sú štyri medzery pre vnútorné písmená. Umožňujú štyri alternatívy, zodpovedajúce vloženiu písmen U, K, E a T: CU---A, CK---A, CE---A, CT---A. Doplnenie jedeného z troch zvyšných (zatiaľ absentujúcich) písmen do každého z predchádzajúcich štyroch slov

vedie k dvanástim nedokončeným permutáciám:

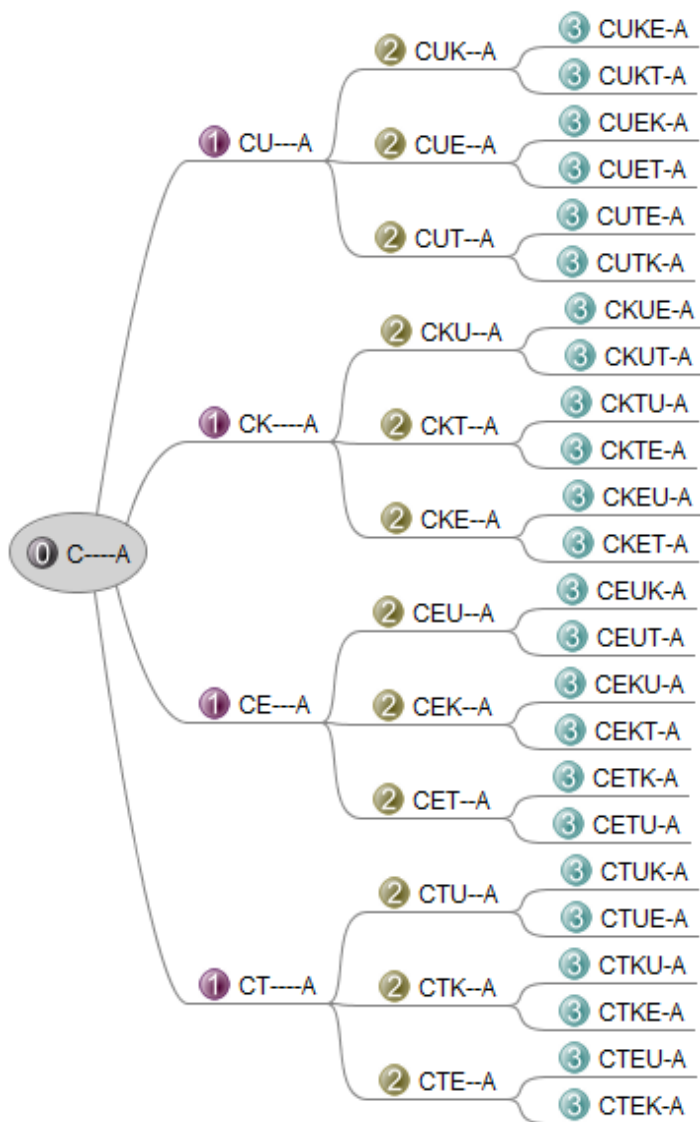
CU---A: CUK--A, CUE--A, CUT--A

CK---A: CKU--A, CKT--A, CKT--A

CE---A: CEU--A, CEK--A, CET--A

CT---A: CTU--A, CTK--A, CTE

Ešte stále existuje možnosť voľby, pretože pri každom z dvanástich neúplných slov si vyberáme z dvoch voľných vnútorných písmen.

Je čas prerušiť generovanie permutácií a začať klásť otázky:

- Vetvení je dvadsaťštyri. Zväčší sa ich počet v nasledujúcom kroku?
- Ktoré iné slovo sa vetví rovnakým spôsobom?
- Ovplyvní opakovanie vnútorného písmena (napr. v slove perleť) počet „zrozumiteľných podôb“ slova? Ako?

- Ovplyvní zhoda niektorého vnútorného a vonkajšieho písmena (napr. v slove mramor) počet permutácií?

Od žiakov treba zároveň žiadať vysvetlenie ich názoru – prečo ich tvrdenie platí, resp. prečo neplatí tvrdenie opačné. Učiteľ sa môže pýtať, či je isté, že týmto spôsobom vygenerujeme všetky možné permutácie vnútorných písmen – a ako to dokázať.

Výhodou úloh je možnosť využiť bežné poznatky žiakov. Napríklad počet vetvení v slove cuketa sa postupne redukuje zo štyroch na tri, potom na dve až po jedno. Posledná možnosť môže byť pritom predmetom diskusie, či aj „jedno vetvenie je vetvenie“. Aby boli slová úplné, musíme spraviť ešte jeden krok k slovám úrovne 4, lebo iba ony obsahujú všetky vnútorné písmená. Tento prístup ozrejní, prečo $N! = N \times (N-1) \times \dots \times 4 \times 3 \times 2 \times 1$.

Pomocou úloh, v ktorých permutujeme opakujúce sa vnútorné písmená, dokážu žiaci usúdiť, že každé opakovanie zmenší pôvodný výsledok $K!$ – krát, kde K je počet jeho opakovaní daného písmena. Hoci nejde o nijako prekvapujúci a z hľadiska matematiky ani významný poznatok, ak naň učiaci sa príde sám, môže hrať dôležitú úlohu pri budovaní jeho sebadôvery.

Permutácie vnútorných písmen a informatika

Ochrana osobných údajov a komunikácia prostredníctvom sociálnych sietí patria k najdiskutovanejším témam súčasnosti. Čoraz častejšie sa preto komunikácia šifruje. Slová s permutovanými písmenami umožňujú skomplikovať dešifrovanie správy, ktorá ich obsahuje. Pri odhaľovaní kódu sa totiž veľmi často využívajú frekvenčné charakteristiky, typické pre daný jazyk (t. j. často sa vyskytujúce zhluky písmen). V slovenčine sú takými napríklad dvojice ka-, po-, vy-. Vhodnou zámenou písmen v slovách, ktoré ich obsahujú, dokážeme ich frekvenciu znížiť. Text zostane zrozumiteľný, len ho bude ťažšie dešifrovať, keďže sa skupiny hlások nebudú opakovať tak často, ako je to pre daný jazyk typické.

Myšlienka spracovať text tak, aby v ňom boli frekvencované dvojice permutované, sa dá využiť ako praktické cvičenie pre vyspelejších programátorov. Úloha obsahuje rozklad slov na písmená a požiadavku vykonať zmenu poradia vnútorných písmen na základe frekvenčnej tabuľky najčastejších dvojíc a trojíc.

Medzipredmetové vzťahy nesmú byť umelé, nanútené. Musia jednak plniť úlohu v rámci samotného predmetu, jednak prirodzenou cestou odhaľovať väzby medzi zdánlivo nesúvisiacimi poznatkami. Vďaka tomu odpovedajú nielen na otázku čo, ale aj *prečo*. Ak sa to podarí, žiakov pocit *heuréka* je o to výraznejší. ■

A okraje máš kde?

O deťoch, ktoré prepadávajú už v prvej triede a školu končia v šiestom ročníku

► Juraj ČOKYNA, Ján KONÍK

Žofia sedí pred tabuľou a pozerá sa na mňa. „Čím by si chcela byť?“ Odpovedá hanblivo, ale bez zaváhania. „Zdravotnou sestričkou. Chcela by som pomáhať iným ľuďom.“ Typická Žofia – hneď od začiatku, keď som sa stal u siedmakov triednym učiteľom, som sa na ňu mohol spoľahnúť. Pomáhala s pomôckami, na hodinách vždy tvrdo pracovala, a keď bolo treba, poradila mi aj v tom, aký majú jej spolužiaci problém a prečo sa na hodinách zvyknú správať čudne.

Nad tabuľou svietia papiere s nápisom, ktorý som tam dal ešte koncom augusta, kým sa to celé začalo. „Tu má miesto každý, kto sa stále snaží.“

„Myslíš, že sa ti to podarí?“ pýtam sa jej ďalej.

„Myslím si, že nie,“ odpovedá.

Chvíľu na seba ticho pozeráme. Potom rozhovor a život sám osebe pokračuje ďalej.

Prečo si myslela, že sa jej to nepodarí? Lebo Žofia, hoci bola extrémne snaživá žiačka, končila základnú školu v siedmom ročníku. Nemala šťastie na dve veci: na prostredie, do ktorého sa narodila, a na farbu svojej pokožky. Žofia je rómske dievča, ktoré sa narodilo do extrémnej chudoby. Spolu s mamou, babkou, tromi sestrami a o rok mladším strýkom žila v polorozpadnutom domčeku. Jej otec rodinu opustil, otčim zas pracoval vo Francúzsku.

Keď bolo treba, namiesto školy sa musela starať o mladších súrodencov. Keď nebolo treba, bola v škole a za každých okolností sa snažila. Ani to nestačilo. „Kde by ma chceli, keď som len cigánka, ha?“ kričí po mne dva týždne pred koncom školského roka. Doteraz ma pri tej spomienke mrazí. Je to jeden z dôvodov, prečo som začal písať túto knihu.

Od týchto momentov prešli už takmer dva roky. Žofia ani jej rodina už na Slovensku nie sú, odišli do Francúzska. V škole, kam som sa dostal vďaka programu Teach for Slovakia, už neučím ani ja. Deti s podobným osudom sú však stále tu, rovnako ako ich učitelia. Preto na svoju skúsenosť neviem, nechcem a nesmiem zabudnúť.

A mali by ste o tom vedieť aj vy. Žofiin príbeh totiž nie je žiadnou výnimkou, skôr pravidlom.

Tri – dva – jeden – všetky oči na mňa

Čo všetko dokáže zmeniť jeden učiteľ? Vytiahne odpísané deti do normálneho života? A za akú cenu? Telesného kolapsu a duševného vyhorenia?

Stojí pred nimi s dlhými vlasmi zopnutými v cope, s dlhou bradou, v úzkych obťahnutých nohaviciach a tričku s nápisom *Taká bola doba* a hodinu začína zvolaním „Tri – dva – jedna. Všetky oči na mňa“. Na ruke má viac ako desať náramkov z letných

festivalov a celkovo vyzerá tak, ako dlho spáva. Iba pár hodín denne. Podstatné je, že robí s deťmi nepredstaviiteľné veci.

Ten bradatý, nevyspatý učiteľ je Juraj Čokyna. Tie deti pochádzajú z osád, ale aj z bežnej strednej triedy a pred jeho príchodom veľká časť z nich prepadla. To sa výrazne nezmení ani po tom, ako v tejto škole strávi dva roky. Zmena potrvá dlho, ale treba už začať.

Súčasťou tej zmeny je aj táto kniha. Juraj Čokyna ju napísal po tom, ako dlho premýšľal o Slovensku a jeho školách, po tom, ako prečítal veľa zahraničných aj domácich štúdií a stretával sa s ľuďmi, ktorí vedia, čo musíme zmeniť.

Napísal knihu o okrajoch. Nie o okrajoch v zošitoch, ale o tých v spoločnosti a najmä o deťoch, ktoré žijú na okraji nášho záujmu.

S Jurajom Čokynom sa ocitneme v prevažne rómskej škole, ale táto kniha nie je iba o Rómoch a osadách. Naše školstvo potrebuje zmenu v celej krajine. Sloven-

ské deti bez rozdielu zaostávajú v matematike aj v čítaní, nerozumejú svetu prírodných vied. Ukazujú to všetky testy, ktoré nás porovnávajú s vyspelým svetom.

Zmeniť to, nie je ľahké. Vyžaduje to tvrdú prácu učiteľov. Juraj narazil aj na učiteľov, ktorí sú v školstve už roky, a nevzdali to. Tak ako v iných školách, aj tu sú učitelia, ktorí ani po rokoch v náročnom prostredí neprestali každý deň bojovať. Skúšajú nové prístupy, zaujímajú sa o deti. A potom sú aj takí, ktorí už rezignovali, odučia si svoje a nechcú si nosiť prácu a starosti domov.

Táto kniha je pre všetkých týchto učiteľov. Aj pre tých, ktorí sa nevzdávajú, a aj pre tých, ktorí potrebujú pomôcť, dostať sa z rutiny, prekonať smútok z toho, že deti nedokázali posunúť.

Vďaka pomoci mnohých ju dostaneme bezplatne do škôl k učiteľom. Tri – dva – jedna. Všetky oči na Juraja Čokynu. Ľuď ako on by sme konečne mali začať počúvať. ■

Tisíce detí na Slovensku nemajú šancu mať sa v živote dobre. Školy to dokážu zmeniť – no učitelia a ich žiaci potrebujú našu pomoc

A okraje máš kde?

Juraj Čokyna

Do pilotného projektu sa zapojilo 800 škôl

Fenomény sveta pokračujú aj v tomto školskom roku

Vzdelávací obsah *Fenoménov sveta* tvoria tlačené materiály plné pestrých aktivít, ktoré sú doplnené o videá BBC, interaktívne cvičenia na precvičovanie učiva a vzdelávaciu hru. *Fenomény sveta* sú určené pre všetkých učiteľov, ktorí majú záujem učiť zážitkovo, moderne a atraktívne, a vďaka tomu pritiahnuť pozornosť žiakov. *Fenomény sveta* sa v minulom školskom roku zamerali na 5 tém: vodu, vzduch, slnko, kultúru a komunikáciu. V aktuálnom školskom roku budú rozšírené o dve nové témy. Učitelia sa teda môžu tešiť na úplne nové materiály, ktoré opäť oživia bežnú výučbu o zaujímavý vzdelávací obsah, ktorý žiakov baví a učiteľov inšpiruje.

► Čím sú *Fenomény sveta* špecifické?

Fenomény sveta sa zameriavajú na tzv. medzipredmetovú výučbu – ide o vzdelávaciu metódu, pri ktorej žiaci nezískavajú informácie izolovane, v rámci jednotlivých školských predmetov, ale podľa zvolenej témy. Vďaka tomu získavajú poznatky v súvislostiach, čo je spôsob, akým by mali neskôr nazerať na problémy a ich riešenie aj v bežnom živote.

► Aké mali *Fenomény sveta* ohlasy v minulom školskom roku?

Zdá sa, že nová zážitková forma výučby sa páči žiakom aj učiteľom. 94 % učiteľov potvrdilo, že *Fenomény sveta* rozvíjajú kreativitu, tímovú spoluprácu a kritické myslenie a až 96 % učiteľov považuje videá BBC za atraktívne pre

žiakov. Čo sa týka samotných žiakov, z nich až 97 % uviedlo, že sa na hodinách dozvedeli veľa nových a zaujímavých informácií a až 79 % žiakov ohodnotilo vyučovacie hodiny s *Fenoménmi sveta* na jednotku.

Mnohé zo zapojených škôl sa rozhodli pokračovať so zážitkovou výučbou aj v aktuálnom školskom roku, pričom *Fenomény sveta* zaradili do rozvrhu ako nový školský predmet. Tým získajú učitelia dostatok priestoru na plnohodnotné využitie potenciálu všetkých vzdelávacích materiálov. *Fenomény sveta* je možné zakomponovať aj do existujúcich školských predmetov. Použiť sa dajú na hodinách dejepisu, fyziky i biológie. Využiť ich však môžu aj učitelia výtvarnej výchovy, etiky či informatiky.

► Čo obsahuje základný balík *Fenomény sveta*?

Obsahom základného balíka je 12 vzdelávacích modelov, ktoré predstavujú komplexnú prípravu pre učiteľa, 5 učiteľských a 30 žiackych licencií pre sprístupnenie rozsiahleho digitálneho obsahu na portáli *Fenomenysveta.sk*, vzdelávacia hra so všetkými komponentmi, sprievodcovia produktom a portálom a tlačená videoknižnica s informáciami ku všetkým 450 vzdelávacím videám BBC.

Videá môžu učitelia podľa potreby využiť na uvedenie žiakov do témy, prípadne ako efektívnu vizuálnu pomocku na získanie ich pozornosti. Medzi videami sa nájdu strhujúce zábery živej aj neživej prírody a vesmíru, hrané historické dokumenty či sondy do problémov súčasného sveta.

Prostredníctvom videí BBC sa žiaci vydávajú na pomyselnú expedíciu po stopách *Fenoménov sveta* bez toho, aby opustili svoju triedu.

Pre učiteľov je pripravená kompletná pedagogická dokumentácia obsahujúca učebné osnovy a tematický plán. Okrem toho je k dispozícii tím skúsených pedagógov, ktorý škole pomôže s efektívnou implementáciou a v prípade potreby zabezpečí odborné školenie.

Chcete učiť s Fenoménmi sveta aj na vašej škole? Všetky informácie o inovatívnej výučbe vrátane možnosti objednania vzdelávacích materiálov nájdete na webstránke www.fenomenysveta.sk. ■

Nemá trieda

Je toho veľa, o čom sa musíme rozprávať. Je toho veľa, na čo nesmieme zabudnúť, je toho veľa, čo si treba pripomínať. O to viac, že udalosti s plynutím času iba pribúdajú, skúsenosti zdanlivo tiež, no vo svetle dejinných reálií sa to z času na čas javí ako irelevantné.

Priblížme mladým November 1989

Udalosti Novembra 1989 sú už 30 rokov minulosťou, no sú také nedávne, že je zarážajúce, ako vzdialené je súčasným mladým ľuďom obdobie a spôsob života, ktorý týmto udalostiam predchádzal. 30. výročie Nežnej revolúcie je jedinečnou príležitosťou na to, aby si študenti – občania našej krajiny, ktorí ju budú formovať v nasledujúcich dekádach, uvedomili, aká zásadná bola jeseň roku 1989. Zásadná pre ich životy, ich slobody, ich možnosti, a teda našu existenciu v krajine, kde pojem OBČAN až vďaka nej nadobúda reálne kontúry v zmysle významu, aký mu pripísali osvietenci, i vyspelé demokracie.

Parafrázujúc slová českého režiséra Jiřího Havelku „*Hovoriť o novembrových udalostiach je dôležité z mnohých uhlov pohľadu, ale hovoriť sa musí na besedách a v divadle musí prísť k zážitku*“ osvetľujeme základnú motiváciu a minimálne jeden z impulzov vzniku jedinečnej inscenácie *Nemá trieda*, ktorá mala premiéru 27. septembra 2019 na Strednej priemyselnej škole dopravnej v Trnave. V roku 1989 herci a divadlá nasledovali študentov, vyjadrili svoj nesúhlas, prestali hrať, vyšli z divadiel na tribúny a začali hovoriť. Stali sa hovorcami mlčiacej väčšiny.

Historický thriller aj high school dráma

Na jeseň 2019 herci Divadla Jána Palárika naopak hrajú. Opäť idú za študentmi, no tentoraz im prinášajú zážitok, živú pripomienku spoločenskej atmosféry i dejinných súvislostí. Inscenácia vznikala a je šitá na mieru. Na mieru jednej triedy, jednej školy, organizácie jej života. Nevznikala v divadle, ale priamo na škole, v konkrétnej triede, v laviciach, pri tabuli. A tak je bez problémov schopná adaptovať sa v akomkoľvek školskom prostredí.

Hovorí o nedávnej minulosti prostriedkami súčasnosti v bytostnom kontakte s publikom – študentmi a učiteľmi – v prostredí, ktoré je im blízke, no vďaka „predstaveniu“ sa mení, a tak mení aj ich vnímanie časov nie tak dávnych. Samotní tvorcovia hovoria o inscenácii ako o interaktívnej, určenej (primárne) študentom stredných škôl, ktorá je akousi žánrovou zmesou historického thrilleru z konca 80-tych rokov 20. storočia a „high school“ drámy odohrávajúcej sa v predvečer jednej z najvýznamnejších zlomových udalostí moderných dejín.

Historickým dejiskom je jeseň 1989, časovým rámcom dve

vyučovacie hodiny, javiskom jedna trieda, ktorá je súčasne aj hľadiskom. Táto hranica vlastne v inscenácii neexistuje. Predstavenie má dve časti, ktoré na seba logicky nadväzujú. Prvou je spomínaná „žánrová“ zmes, kde v takpovediac troch archetypálnych úlohách – angažovaná študentka/predsiedníčka školského SZM, mladý „revolucionár“ a pedagóg/osobnosť aktuálne uvedomelá, systémom privedená k rozumu – vtahujú študentov do spočiatku banálnej až smiešnej situácie, ktorá však prerastie do zásadnejších rozmerov. Priamo uprostred triedy, počas bežného vyučovania, sa rozpúta súboj medzi mladou zväzáčkou a nekompromisným revolucionárom. Zdanlivo nerovný súboj dvoch spolužiakov stojacich na opačných koncoch ideo-

vých barikád na mikro úrovni reprezentuje oveľa väčší medzitriedny boj, ktorý vyvrcholil Nežnou revolúciou.

Situácie, osobnosti i možné faktografické momenty potom študentom osvetľujú odborníci z OZ Living Memory.

Spomínanou druhou časťou inscenácie je diskusia a prednáška v réžii historikov.

Na diskusii sú spočiatku prítomní aj herci, neskôr sa celé rozprávanie o zažitom odohráva už iba v zložení – študenti a historici. Predstavenie evokuje mnohé témy, nielen udalosti Novembra 1989. Preto sa úplne prirodzene v tejto diskusno-prednáškovej časti operuje s pojmami, ako je sloboda, demokracia, istoty, občiansky postoj, zodpovednosť, politika a jej miesto na školách. Otvára témy, ktoré sú súčasťou vzdelávacích štandardov stredných aj základných škôl, a dokáže s nimi pracovať v relatívne štedrej a kontextom posilnenej situácii. Zážitok je autentický, situácie sú jasné, postavy zrozumiteľné, atmosféra sa postupne mení, tak ako sa vyjasňuje reálne postavenie aktérov inscenácie v príbehu i v danom dobovom prostredí. Každý, kto sedí v lavici, si chtiac-nechtiac uvedomí, že na suplovanej hodine biológie sa deje niečo kľúčové. Kľúčové boli aj momenty a udalosti Nežnej revolúcie, no ešte stále nepoznáme odpoveď na otázku Jiřího Havelku – „*či vtedajšie volanie po tzv. návrate do Európy nebolo iba hladom po väčšej miere konzumu alebo skutočná túžba po slobode, s ktorou sa však spája vysoká miera osobnej zodpovednosti?*“ ■

► Michal BALÁŽ, Adriana TOTIKOVÁ,
Divadlo Jána Palárika v Trnave

Foto: archív Divadla Jána Palárika v Trnave

Máte v triede špekulantov, ktorí vás neustále bombardujú otázkami? Nasledujúce otázky by ich mohli aspoň na chvíľu zabaviť.

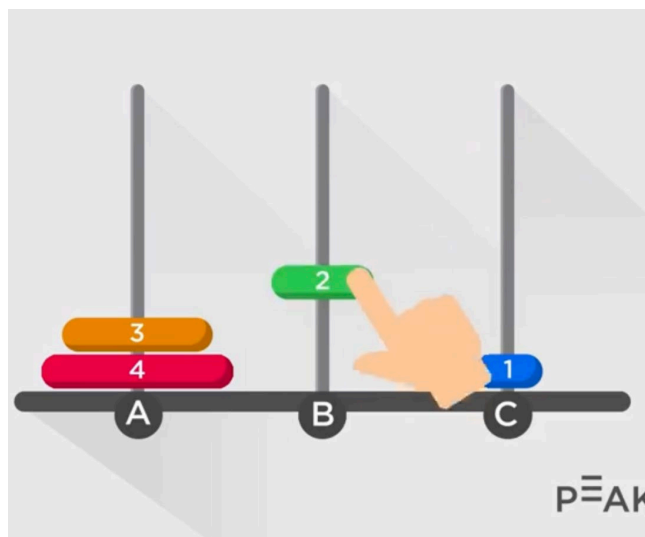
363 Vitajte v Clevelande!

Muž na obrázku je Američan žijúci v dome blízko veľkého letiska. Ponad jeho strechu prelietajú v malej výške desiatky lietadiel denne. Rozhodol sa preto napísať na strechu obrovskými písmenami „WELCOME TO CLEVELAND“. Na celom príbehu je zaujímavé to, že všetci pasažieri, ktorí si cez okienko lietadla prečítajú jeho privítanie, zostanú zmätení a vydesení. Skúste prísť na dôvod.

364 Štyri disky na troch tyčkách

Na obrázku vidíte tri tyčky označené písmenami A, B, C. Sú na nich ponavliekané štyri disky označené číslami 1, 2, 3, 4. Veľkosť diskov narastá postupne od disku 1 po disk 4. V každom ťahu je povolené vziať niektorý (horný) disk a premiestniť ho na inú tyčku. Nikdy však nesmiete položiť väčší disk na menší disk. Dokážete premiestniť všetky štyri disky na tyčku C? A na koľko najmenej ťahov?

Odpovede a komentáre nájdete na strane 23.

Lyžiarske zájazdy - Plavecké kurzy - Poznávacie zájazdy - Školské výlety

2019/2020

ŠKOLY

V PRÍRODE

ZĽAVA
za skorý nákup
-10€
do 30.10.2019

Ozajstná inklúzia

Opis jedného dňa – ako môže vyzeráť inklúzia, ak do školy prídu „noví asistenti“

► Erika BOŠEĽOVÁ, Bilingválne gymnázium C. S. Lewisa, Bratislava

Streda ráno. Krok po kroku sa pokúšam dostať z triedy, no nechcem pôsobiť neochotne, či nezdvorilo, uvedomujem si, že s blížiacimi sa maturitami sú pre štvrtákov všetky rozhovory s učiteľmi mimoriadne dôležité. Formulujem záverečné vety, zatváram dvere a s pomyslenou kvapkou nervozity na čele utiekam k hlavným dverám. Hnevám sa na seba, že nie som dochvilná, snažím sa vžiť do kože niekoho, kto vstupuje do neznámeho priestoru a nevie nájsť osobu, ktorá ho mala už pred pár minútami srdečne vítať. Našťastie, nie každý má tendenciu formálnej petrifikácie v prípade neočakávaných situácií. Kaja a Janči sa už baví a behajú s pingpongovými raketami okolo stola. Danka nezáväzne s niekým debatuje. Kaja ma vidí prichádzať. S úsmevom na tvári mi kráča oproti. Úprimne sa vyobíjame, vymeníme si pár základných AKOstných otázok a snažíme sa s Dankou nájsť ideálny čas, kedy by sa mohla po decká zastaviť. V práci má toho teraz dosť, no rovnako má pocit, že deň, ako ten dnešný, môže byť pre Kaju a Jančiho príjemným a prínosným.

Kto sú Kaja a Janči?

„Zase to tu máte trochu iné,“ konštatuje Janči, keď sa presúvame z vrátnice k nášmu kabinetu. Janči s Kajou nie sú v našej škole prvýkrát. V predvianočnom období pomáhali v spolupráci s prvákmi a štvrtákmi vyrábať pohľadnice. Nešlo o prevratný projekt, no z atmosféry, ktorou náš „workshopový piatok“ dýchal, sme mali všetci veľmi príjemný pocit. Janči sa v prvom rade zhostil úlohy dídžeja, túto záľubu má ozaj v krvi, do batôžka si nikdy nezabudne pribaliť USB kľúč so širokým hudobným repertoárom na každú príležitosť. Notebook a reproduktor obslúžil ako

nič. Keď bola hudobná kulisa zabezpečená, Janči pomohol s obsluhou rezacieho stroja, pretože sme zistili, že na estetické prerezanie niektorých ozdobných papierov je ozaj potrebná sila chlapa. Popritom stihol vyspovedať asi poltucta dievčat zo školy. Janči rozhodne nepatrí k tým ostýchavým. Dievčatá sú udivené, čomu všetkému sa Janči venuje. Okrem hudby je jeho obľúbenou témou aj svet automobilov, tu však už naráža na väčšie tápanie z feminínnej strany. Kajka bola viac zaangažovaná v estetickom prostredí našej „výroby“, pokúšali sme sa zladit' stužky, flitre, nálepky, každý kúsok bol originál. Kajka tiež dohliadla na to, aby bola zadná strana označená názvom klubu, ktorému sme touto cestou pomáhali. K tomu nejaký ten domáci koláčik, štipka ovocia, čajík a nové priateľstvá. Skrátka príjemná atmosféra.

Od Vianoc do jari však uplynul pekný kus času a nám sa opäť zachcelo niečo spolu podniknúť. Jednorazové workshopy sú síce skvelá vec, no my sme dostali chuť na čosi, čo by mohlo fungovať na pravidelnej a hlavne „reálnejšej“ báze. Chceli sme do našich stretnutí vniesť viac skutočného života, autentických životných situácií.

Tak tu teda stojíme v kabinete, a už prichádza prvá reálna životná situácia. Nečakané suplovanie. Materiály posielala kolega prostredníctvom e-mailu, treba ich však vytlačiť, nastrihať, rozdať, sprostredkovať inštrukcie. Vchádzame spolu do triedy, poprosím študentov o moment strpenia, vysvetlím im situáciu okolo ich učiteľa. Kajka s nimi ostáva ako dozor, Janči so mnou uteká do zborovne, kde mu pripravím veci na tlač. So starým známym rezacím strojom je už kamarát, preto sa na neho plne spolieham a vraciam sa do triedy. Snažíme sa funkčne konverzovať na tému preberaného učiva a onedlho prichádza Janči s materiálmi.

Vidím, že niekoľko textov je predefinovaných tak, že nie je možné prečítať celé zadanie. „Snažil som sa to spraviť čo najrýchlejšie, tak mi to občas trochu ušlo. Ale bola tam jedna milá učiteľka a ona mi potom pomohla,“ priznáva Janči a podáva mi kôpku pracovných listov. „Kým si bola s Jančim, to dievča úplne na kraji si vytiahlo mobil. To by sme si my v našej škole nikdy nedovolili. Tak som jej to povedala a ona sa trochu zahanbila a odložila ho,“ šepká mi Kaja, keď vychádzame z triedy. Dostali sme sa viackrát do situácií, v ktorých sme si uvedomovali, že ako študenti a učelia dokážeme pokrývať v rámci základných princípov zdvorilosti či spolupôsobenia na hodine, ako si dokážeme pokaziť

Foto: archív Eriky Bošeľovej (aj na ďalšej strane)

atmosféru drobnými priestupkami, nedbalosťou, apatiou a ignoráciou, no ešte väčšmi nás prekvapovalo, ako jednoducho si so spomínanými záležitosťami dokážeme pomôcť. Občas ozaj stačí, ak niekto s úprimnosťou zreprodukuje to, čo vidí, sformuluje pocit, ktorý v ňom situácia vyvolala, priamo pomenuje primárne príčiny, pre ktoré sa mu to zdá nevhodné, prípadne bez zbytočných okolkov a tajenej zlosti požiada o nápravu. A zrazu nemáme potrebu prinášať prešpekulované monológy, hádať sa, nezmyselne argumentovať. Zrazu dokážeme aj my vidieť vo veciach jednoduchosť ich podstaty. Dokonca máme potrebu sami pred sebou sa zapýriť.

Tým nechcem tvrdiť, že naši „noví asistenti“ (ako sme si ich časom pomenovali), k nám chodili robiť dozorcov. Skôr naopak. Pomáhali nám otvárať oči do sveta každodennej reality, no zároveň roztvárali dokorán okná našej fantázie. V jednej chvíli nastavili zrkadlo rovno pred našu tvár, v druhej už vrhali farebné svetelné odlesky po stenách triedy. Predovšetkým pri interpretácii textov boli ich pohľady neoceniteľné. Viedli našich študentov ku komplexnejšiemu rozmyšľaniu, dostávali ich von zo zaužívaných škatuliek a zároveň vyzametal cestičku ich kreatívnemu maršu. Zapájali sa do diskusií, zdieľali svoje zážitky, komentovali prezentácie, boli mierne neštandardnou súčasťou (takmer) štandardných hodín.

Tak sme si teda spolu odkrútili suplovanie, komusi sme pomohli dozrieť na písanie testu, potom sme si odučili niekoľko slovenčín...

Našli sme nových asistentov pre našu školu?

Pomaly začíname byť unavení, chceme si dopriať šálku čaju a menší obed. Tentoraz sa cítim zahanbená aj ja, pretože priestor našej školskej „kuchynky“ je zaprataný neumytým riadom. No nič, súkame si rukávy, umývame tanier, šálочки a spoločne formulujeme odkaz pre ostatných. Vymeníme si zopár vtipných poznámok a po obede si dáme ešte jedno upratovacie koliečko okolo poprefocovaných a pozabúdaných papierov, euroobalov, zakladačov, fixiek a pier v zborovni.

Napriek všetkému behaniu hore-dole po škole sa nám popoludní žiada nejaká zmysluplná fyzická aktivita. S malou dušičkou prosíme o kľúče od telocvične. Šikovná telocvičárka s nami uzavrie rozumnú dohodu. „*Môžete sem pokojne chodiť, ak budete s náradím narábať rozumne a opatrne, no bolo by od vás pekné, keby ste si niekedy našli čas a pomohli nám s údržbou priestorov. Tú si totiž robíme sami.*“ Proti návrhu nič nemáme, zdá sa nám byť celkom fér. A tak už Janči vyťahuje USB-čko, reproduktor pripája k notebooku a telocvičňu zalejú horúce latino rytmy. Janči však nie je príliš zaniatený tanečník, strečing by ešte zvládol, no keď sa s Kajou púšťame do salsovej choreografie, vytratí sa radšej k športovému strojom, kde si vymieňa skúsenosti s chalanmi, ktorí si tiež prišli zacvičiť.

Po poctivom odcvičenej hodinke máme chuť na koláč zo školskej kaviarne. Vôňa jedla a zaneprázdnenosť obsluhujúcich študentov v nás vyvolá ďalší nápad. Nabudúce môžeme pomôcť tu. Pripravíme jednoduché dezerty, chlebičky, upraceme stoly. Nápadov je veľa! Vyzváža mi telefón

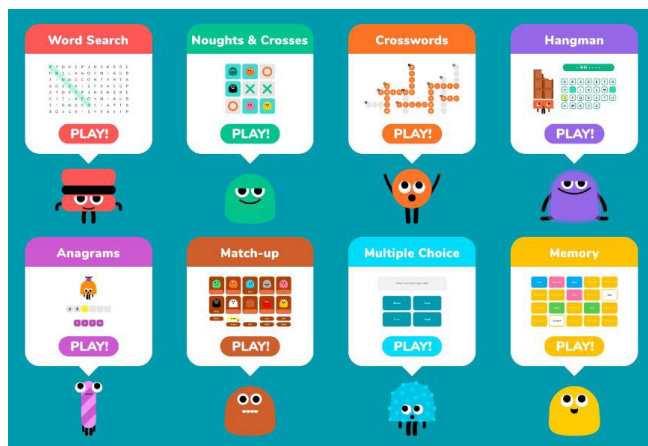
– Danko. Prišla po Jančiho a Kajku. So širokým úsmevom počúva ich komentáre. „*Tak budúcu stredu zasa o deviatej?*“ Odpovedám: „*Môže byť, dám vám ešte vedieť. Rozmyšľala som, že by sme mohli trochu spríjemniť študijný priestor na medziposchodí. Máme pekné sady kníh a prázdne police, ak sa Kaji a Jančimu bude chcieť, mohli by mi s tým pomôcť.*“ S pozitívnym nadľahčeným pocitom sa vznášam smerom k zborovni. Z viacerých strán ku mne prilietajú zaujímavé postrehy na adresu našich nových asistentov. „*Poznáme sa z klubu, ktorý funguje na dobrovoľníckej báze,*“ odpovedám na najčastejšie kladenú otázku. „*Každú sobotu sa v ňom stretáva množstvo zaujímavých ľudí, ktorí majú rôzne špecifiká, predovšetkým mentálne. Veľa sa rozprávame, no ešte viacej tancujeme, občas „jogujeme“, chodíme na divadelné predstavenia, skúšame rôzne workshopy. Takmer všetci sme tam dospeli, no zároveň sme v mnohom ako deti. Predovšetkým v úprimnom prežívaní radosti. Niektorí chodia do školy alebo navštevujú špeciálne tréningy, kluby, mnohí majú zamestnanie a rôzne iné osobné aktivity. Ak mám pravdu povedať, jedným z prvotných zámerov našej spoločnej „pracovno-návštevnnej“ stredy malo byť aj hľadanie nových asistentov a dobrovoľníkov pre náš klub. No teraz mám pocit, že užitočných asistentov našla naša škola. Myslím, že k nám budú chodiť pravidelne. Ak by ste potrebovali s niečím pomôcť, pokojne nám dajte vedieť.*“

Možno sa vám zdá, že popísaná aktivita nebola príliš premyslená, uprataná, projektovo podchytená... A ja vám v tom ani nebudem odporovať. S odstupom času sama uvažujem, ako by sa dalo všetko začať odznova, s lepšou štruktúrou, organizáciou, administratívou a perspektívou. No potom si znova zhrniem celý kognitívny, emotívny, hodnotový prínos – či jednoducho praktický a ľudský, ktorý bol prirodzenou reakciou na neumelé situácie v zdieľanom priestore jedinečných ľudí, a všetky hypotézy čo by bolo keby – hádzem za hlavu. Ba dokonca sa pýtam – a nie je toto tá ozajstná inklúzia? ■

⇒ Educandy

Predpokladám, že každý z nás občas siahne po šikovných online kvízoch či testoch, mnohí učitelia si ich aj sami vytvárajú. Žiaci ich majú radi a pri vhodnom využití zvyšujú

efektivitu učenia (sa). Na internete nájdeme viacero stránok a nástrojov, pomocou ktorých môžeme takéto hry tvoriť. Sviežou novinkou je educandy.com. Po bezplatnej a rýchlej registrácii umožňuje tvoriť sedem typov hier (osemsmerovka, piškvorky, tajnička, obesenec, anagram, spájačka, pexeso) a klasický kvíz. Stačí napísať zoznam pojmov a Educandy sa postará o ostatné. Žiaci môžu hrať vytvorené hry v škole alebo doma, na počítačoch či mobilných zariadeniach.

⇒ Začnite so žiakmi bádať!

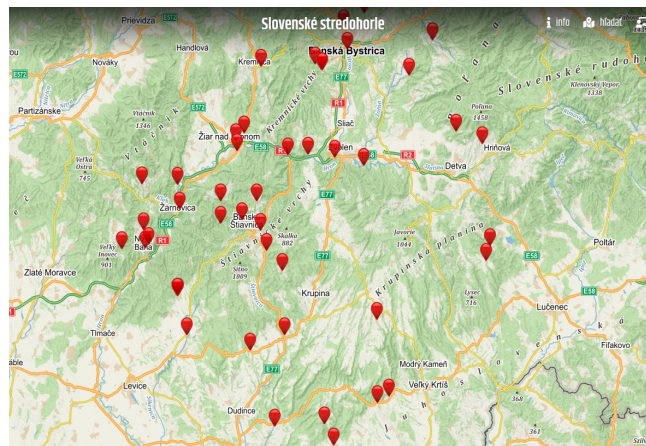
Ak chceme, aby boli žiaci aktívni, sami sa pýtali zvedavé otázky, boli motivovaní a škola bola viac prepojená s reálnym svetom, začnime na vyučovaní bádať. Ako na to, vám poradí šikovná príručka *Pět kroků*, ktorú vydala organizácia Tereza v rámci českého programu GLOBE. Vo formáte pdf je dostupná [na tomto odkaze](#). Príručka obsahuje tipy, ako prekonávať najčastejšie bariéry pri zavádzaní bádateľsky orientovaného vyučovania na školách a viaceré príklady dobrej praxe. Jej súčasťou je aj metodický opis desiatich nepublikovaných bádateľských lekcií, ktoré môžete okamžite využiť v prírodovedných predmetoch.

⇒ Náučné chodníky

Radi spoznávate prírodu a históriu krajiny priamo v teréne? Potom máte určite aj svoje obľúbené náučné chodníky. Objaviť ďalšie vám pomôže stránka naucnechodniky.eu, za ktorou stojí Katedra fyzickej geografie a geoeoló-

gie PriF UK v Bratislave. Vyhľadávať ich môžete priamo na mape, alebo podľa krajov či prírodných celkov. Každý náučný chodník na stránke obsahuje nielen informácie o dĺžke, čase prechodu, prevýšení, tematickom zameraní,

názvy jednotlivých informačných panelov, ale aj fotografie a návrhy na využitie v školskej praxi.

⇒ Youtube kanály, ktoré vzdelávajú

Deti a mladí ľudia trávajú sledovaním videí na Youtube hodiny denne. Pomôžte im zistiť, že okrem zábavy tam nájdú aj zaujímavý obsah, ktorý im spríjemní učenie a spoznávanie sveta. Portál Fici.sk uverejnil článok s desiatkou slovenských a českých kanálov na Youtube, ktorých videá s popularizačno-vedeckým obsahom môžete využiť aj v škole. Ak pracujete so stredoškólakmi, alebo s deťmi, ktoré chcú vedieť skutočne viac, odporučte im aj zoznam vzdelávacích Youtube kanálov [na webstránke Vedátor](#).

⇒ Mýty o 2. svetovej vojne

Viaceré zo vzdelávacích príručiek Denníka N sme si už v *Surfujte s nami* predstavili ([tu ich nájdete všetky](#)). Zaslúžia si to. Ak hľadáte kvalitne spracované texty, s ktorými by mohli vaši žiaci (najmä stredoškólaci a gymnazisti) na vyučovaní pracovať a diskutovať o nich, ste na správnej adrese. Texty najnovšej príručky sú venované mýtom o 2. svetovej vojne a zaplňajú diery s materiálmi k dôležitým dejinám 20. storočia. Príručka je vo formáte dostupná [na tomto odkaze](#). ■

Staré odrody majú novú šancu v projekte SadOVO

Je október a vonku krásne babie leto. Stromy na Zaježovej sú sfarbené do žltá a červená z údolia sa zdvíha hmla. Na dvore Vzdelávacieho centra sedí mačka, ktorá sa vyplaší, keď sa tam objaví skupina žiakov učiteľov z 11 škôl z celého Slovenska. Prišli sem na kurz „Ovocinárski experti“, realizovaný v rámci projektu školských ovocných sádov – SadOVO. Jeho cieľom je nadchnúť zapojené školy pre efektívnu ochranu starých a krajových odrôd ovocných drevín, najmä jabloní a hrušiek.

Podľa záznamov sa na Slovensku ešte na prelome 19. a 20. storočia pestovalo okolo 300 odrôd jabloní. Dnes nájdeme v intenzívnych sadoch pre potreby trhu okolo 8 – 10 odrôd, ktoré sa dajú nájsť aj v obchodoch. Ten, kto raz zakúsil dobre dozreté plody rôznych „renet“ či sušené „kožovky“ zo záhradky starých rodičov, ich chuť však málokedy ocení. Na pultoch predajní majú miesto len odrody stolové, nie príliš vhodné na spracovanie. Ich plody sú často zberané skôr, než stihnú dozrieť a chuť sa v nich nestihla prejavíť. Mladšia generácia však zväčša netuší, že jablko môže chuťť aj inak ako podtrhnutý Golden z obchodu. Býva prekvapená, keď vidí jablko, ktoré má kožovitú šupku, alebo také, čo váži pol kila a miestni ho volajú „štrúdlák“.

V záhradách, sadoch či záhumienkoch sa stále nachádzajú ovocné poklady. Žiaci a učitelia zo škôl po nich v projekte SadOVO počas jesene pátrali. Hoci tento rok bola úroda skromnejšia, predsa sa im podarilo nájsť zaujímavé objavy.

Vzorky plodov jabloní a hrušiek si teraz z rôznych kútov Slovenska doniesli v kufroch na ovocinársky kurz, aby sme ich spoločne spoznávali. Z papierových vreciek tak vyťahujú Jonatánky, Kanadské renety, Pastornice či Lucasove hrušky. Účastníci z Modry našli vo vinohradníckom regióne dokonca oskoruše alebo dule. Pomocou atlasov sa ich snažia určovať a zakúšajú tak náročnú disciplínu s názvom pomológia.

TESCO

Nadačný fond

GENERÁLNY PARTNER

FAKULTA EKOLÓGIE
A ENVIRONMENTALISTIKY

ODBOBNÝ GARANT

REALIZUJE

Počas trojdňového kurzu na Zaježovej jeho účastníci zažívajú spoznávanie odrôd nielen zrakom, ale aj inými zmyslami. Jednou z obľúbených aktivít je večerná komentovaná degustácia odrodových muštov z jabĺk, hrušiek či hrozna v miestnej čajovni. V krásnom počasí dobre padne aj prechádzka po okolitej krajine s pomológom plná zaujímavých informácií o ovocných stromoch. Príbehy starých odrôd spoznávajú prostredníctvom spoločenskej hry a po nej sa vo včelárskych klobúkoch presúvajú k úľom, kde im včelár rozpráva o dôležitosti opelovačov pre ovocné stromy. Vrcholom kurzu je oslava jesenných plodov s názvom Plodobranie, ktorú rovesníckym vzdelávaním žiaci z kurzu naplánujú a zrealizujú pre žiakov miestnej zaježovskej školy.

Kurz je však len jednou z aktivít projektu. Od jari do jesene sa už druhý rok učiteľ a dvaja žiaci z každej z jedenástich škôl zúčastňujú exkurzie po ovocinárskom regióne Bielych Karpát, mapovania odrôd a kurzu na Zaježovej. Okrem toho usporiadajú na svojich školách Plodobrania a ako vrchol projektu si vysadia spolu s odborníkmi školský sad plný starých a krajových odrôd jabloní a hrušiek. Každoročne tak pribudne v areáloch základných a stredných škôl viac ako 100 stromov, ktoré pomáhajú zachovávať vzácny genofond a prírodno-kultúrne dedičstvo po našich predkoch.

V projekte SadOVO sa snažíme zapojeným školám ukázať pestrosť odrôd, ktorú v krajine máme, no pomaly mizne. Mnohé odrody sa v nej nachádzajú už len na pár jedincoch stromov, hoci sú veľmi zaujímavé a stoja za to, aby sme ich zachránili a ďalej využívali. Ak sa nám žiakov podarí nadchnúť pre ich záchranu, tak nie je všetko stratené. Práve oni sú generáciou, ktorá bude svojimi rozhodnutiami vplývať na to, ako bude krajina v budúcnosti vyzeráť a čo sa nám v nej podarí zachovať.

Projekt realizuje ŽIVICA cez Nadačný fond Tesco v Nadácii Pontis. ■

Viac o projekte, ako aj publikácie na stiahnutie nájdete na webe www.sadovo.sk

► Andrea UHERKOVÁ

koordinátorka projektu SadOVO

Centrum environmentálnej a etickej výchovy Živica

Halloweenske vyučovanie

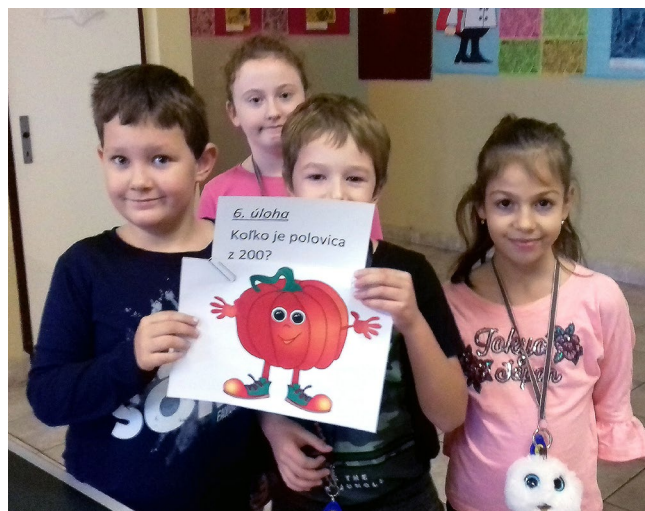
V piatok ráno sa žiaci 3. A na rannej komunite dozvedeli prekvapenie: „Celý deň majú halloweenske vyučovanie!“

Najprv museli uhádnuť hádanky, potom sa prehryzli halloweenskou matematikou, kde ich čakali zaujímavé príklady. Všetci ich hravo zvládli. Potom riešil každý samostatne úlohy v pracovnom liste – záhadné bublinky ducha UCHA, zisťovali kde letia ježibaby, a v ktorom domčeku bývajú, a porovnávali ich s netopiermi. V skupinách hľadali a plnili úlohy v priestoroch chodby školy. Keď úlohy správne vyriešili, v tajničke našli ježibabu. V rámci hodi-

ny *tvorivé písanie* tvorili v skupinkách čarovné zaklínadlá a básne o ježibabe, ktoré boli úžasné. Na záver na výtvarnej výchove a pracovnom vyučovaní šikovné ruky našich treťakov vymysleli a vytvorili rôzne ježibaby z farebného papiera a novín.

Halloweenske vyučovanie sa žiakom veľmi páčilo a odniesli si domov krásne zážitky a veľa vedomostí. ■

► Darina KUČEROVÁ
ZŠ Rozmarínová 1, Komárno

Piata SCLT konferencia

Dva dni nadväzovania nových známostí, nasávania informácií, dobrej nálady a osvojenia si mnoho praktických aktivít do nového školského roka. Aj v tomto duchu sa niesla medzinárodná konferencia pre učiteľov anglického jazyka. Už piaty raz ju zorganizovala Slovenská komora učiteľov anglického jazyka – SCLT. Konala sa 27. a 28. septembra v Bratislave.

Na tohoročnej konferencii návštevníci mohli získať užitočné informácie a praktické tipy pre prácu so žiakmi so špeciálnymi edukačnými potrebami. Plenárnymi prednášajúcimi boli John Hird, ktorý hovoril o dyslexii a učení sa anglického jazyka. John momentálne pracuje na tvorbe pomocných materiálov pre dyslektikov k anglickým učebniciam. Queenie Tan sa podelila o svoje osobné skúsenosti zo školských čias, keď bojovala s dyslexiou bez pochopenia svojho okolia. Vnímali ju len ako nešikovné dieťa. V súčasnosti patrí medzi najznámejších odborníkov pre pomoc rodičom a ich deťom potrebujúcich špeciálne edukačné stratégie pre zvládnutie učiva v škole. Povedala, že teraz vníma svoju dyslexiu ako požehnanie. Vďaka nej vie lepšie pochopiť svoje vlastné dieťa, ktoré má dyslexiu tiež. Tretou plenárnou rečníčkou bola Natalia Liashko, ktorá sa podelila o 10 typov triedneho manažmentu. Natalia nám pripomenula, že neustále zvyšovanie hlasu počas vyučovania sa nevyplatí.

Popri plenárnych rečníkoch bolo na programe 34 workshopov zameraných na rôzne vekové kategórie žiakov alebo na profesionálny rozvoj pedagóga. Verím, že sa vidíme aj na budúci rok. Všetky aktuálne informácie získate na webovej stránke www.sclt.wordpress.com. ■

► Eva NAGYOVÁ

Regióny môžu posúvať školstvo vpred

Skvalitnenie školstva nemusí byť len úlohou ministerstva. Môžu sa na ňom podieľať aj regióny a zriaďovatelia. Bratislavský samosprávny kraj už dva roky funguje pod novým vedením. Predseda kraja Juraj Droba a jeho poradca pre školstvo Branislav Gröhling hovoria, že na zmeny v školstve netreba obrovské štátne reformy. Školstvo sa dá zlepšovať aj zospodu, na regionálnej úrovni. „Hlavné je určiť si priority. Tými mojimi sú školstvo a do-prava a podľa toho na župe konáme,“ hovorí Juraj Droba.

Rola zriaďovateľa

„Našou filozofiou je, že práca zriaďovateľa nie iba poslať školám peniaze a potom dať ruky preč. Zriaďovateľ má veľa možností na to, aby podmienky v školstve zlepšoval pre učiteľov aj pre žiakov,“ hovorí Gröhling. Bratislavský kraj si preto dal za cieľ podporiť a motivovať učiteľov a postupne modernizovať a zatriaktivniť školy vo svojej pôsobnosti.

Motivovaní učitelia

„V biznise je zvykom, že zamestnávateľ odmeňuje aktívnych zamestnancov a ponúka im rôzne benefity. Preto sme začali odmeňovať aj našich aktívnych učiteľov a motivovať ich v ich práci,“ vysvetľuje Droba.

Kraj prepláca učiteľom aktivity, ktoré robia nad rámec úväzku, teda krúžky, súťaže či semináre po škole. Mesačne tak župa vyplatí učiteľom cez 100 000 eur. Okrem toho každý učiteľ na škole Bratislavského samosprávneho kraja má možnosť študovať bezplatne cudzí jazyk. Aktuálne sa tak vzdeláva asi 400 učiteľov.

Kraj pripláca novým učiteľom a uvádzajúcim zamestnancom 100 eur a učitelia v dôchodkovom veku majú navýšené odchodné tak, aby za každých 10 rokov v školstve dostali jeden plat na odchodnom. Učitelia v bilingválnych a inovatívnych odboroch, ktorých zoznam vydáva kraj, zas môžu získať príplatok za výučbu do sumy 200 eur.

Modernizácia štúdia

„Svet naokolo sa mení a menia sa aj potreby praxe. Školstvo nemôže zaostávať

„Školy plánujeme špecializovať.“

**Bratislavský
samosprávny
kraj**

a musíme ponúkať nové odbory, aby sme mladých ľudí čo najlepšie pripravili na život,“ hovorí Gröhling. Samosprávny kraj podporil otvorenie nových odborov na svojich školách, medzi inými aj autotronik, informačné a sieťové technológie či žiadané bilingválne gymnázium.

Župa zároveň podporuje čerpanie fondov a pomáha školám s využívaním projektov. Vďaka tomu za uplynulý rok

získali školy projekty v sume 1,5 milióna eur. Ide napríklad o projekty na podporu environmentálnej výchovy, finančnej, matematickej či čitateľskej gramotnosti.

Populárne sú tiež projekty mobility, ktoré umožnia žiakom a učiteľom vycestovať do zahraničia a spoznať tam školstvo.

Plány do budúcnosti

Jedným z ambiciózných plánov Bratislavského samosprávneho kraja je postupne otvoriť bilingválne triedy aj na stredných odborných školách, najmä na priemyselných školách. „V praxi vidíme dopyt po jazykoch aj po technickom vzdelaní naraz. Je pomerne bežné, že IT biznis sa spája s anglicky hovoriacim prostredím a technický a automobilový priemysel je spojený s nemeckými firmami,“ vysvetľuje Gröhling. V nasledujúcich rokoch plánujú na štyroch školách otvoriť bilingválne triedy pre študentov technických odborov. Kraj tiež plánuje vytvárať spojené školy

na úrovni základných a stredných škôl. „Školy plánujeme špecializovať. Na každej bude od ZŠ špecializovaná trieda zameraná na istú oblasť, ako napríklad šport či jazyky, ktorá umožní žiakom zdokonaľovať sa v oblasti, ktorá ich baví a naplňa,“ hovorí Juraj Droba.

Podľa Juraja Drobu aj Branislava Gröhlinga by regióny mali zobrať školstvo do vlastných rúk a prinášať v ňom inovácie. Chcú ukázať, že pokiaľ sa správne určia priority, školstvo sa dá reformovať aj v malom. ■

Slovenskí študenti v zámorí nesklamali

čania preslávení, dominovali tento rok v predajoch Európania. Medzi najlepšimi piatimi predajcami sa umiestnil aj Slovák Martin Križan s objemom predaných kníh v hodnote takmer 160 000 USD. To je viac než trojnásobok hodnoty predajov najlepšieho Slováka zo sezóny 2018, Martina Michalíka, ktorý tiež figuroval medzi päticou najlepších predajcov. Ak by sme sa ale pozreli hlbšie do minulosti, zistili by sme, že historicky najlepší Slovák dokázal počas jedného leta predat' knihy v hodnote až 210 000 dolárov. Študenti mali popri práci možnosť cestovať a spoznávať okolie. Nevýčísľiteľnú hodnotu majú skúsenosti a zážitky, ktoré študenti počas náročného leta získali. Tie doplnili teoretické aj praktické vedomosti z taktiky predaja či asertivity a spoznali miestnu kultúru a ľudí.

Program sa špecializuje na tréning podnikateľských zručností študentov, ako sú predaj a manažment. Študenti v USA bývajú v hostiteľských rodinách a pracujú ako podomoví predajcovia, ktorí miestnym predávajú edukačnú literatúru. Nábor nových študentov už začal. Tí strávia školský rok intenzívnou prípravou a školeniami. ■

► Juraj VEDEJ

Letného pracovného pobytu v USA sa zúčastnilo tento rok 39 slovenských študentov. V priebehu troch mesiacov sa Slovákom podarilo predat' vzdelávacie knihy v hodnote 700 000 USD.

Programu *Southwestern Advantage* sa v roku 2019 zúčastnilo približne 900 študentov z Európy a 700 z USA. Napriek skvelým obchodníckym schopnostiam, ktorými sú Ameri-

Máme relaxačnú miestnosť

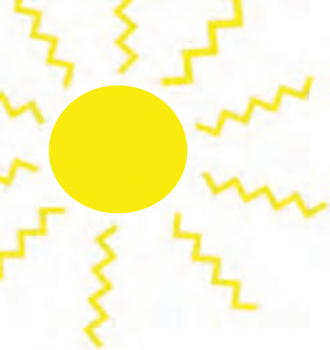
Kedysi sme mali v škole spoločenskú miestnosť, ktorú využívali len učitelia a aj to len niekoľkokrát za rok. Zuzana Perdíková,

absolventka Komenského inštitútu, z nej spravila spoločne so žiakmi relaxačnú miestnosť. Sami ju zariadili, vyzdobili, zabezpečili na ňu peniaze

s pomocou Ligy za duševné zdravie a dokonca si ju aj žiaci sami upratujú. Hoci máme v škole dobrovoľné prezúvanie, no v tejto miestnosti je povinné (prípadne sa musíte vyzuť) a učiteľka kontroluje slušnú formu práve žiačka, ktorá upratuje. Miestnosť sa neustále vylepšuje. Trebárs časť lavíc je vyrobená z obalov na súčiastky výtahu, ktoré boli určené na vyhodenie. Naozaj v nej prebiehajú riadené relaxácie a časom sa stala takou obľúbenou, že medzi učiteľmi sa zvädza boj o to, kto v nej bude aj učiť. Je prekvapivé, čo spraví s atmosférou na hodine slušný priestor, ktorý nepripomína školu. Po niekoľkých hodinách v takomto príjemnom priestore je návrat do klasickej triedy krutý pre žiakov, ale aj učiteľov, o čom vedia najlepšie rozprávať učitelia etickej výchovy, ktorí sa v nej po mesiaci striedajú. ■

► Marián KIČINKO,
Súkromná SOŠ DSA, Trebišov

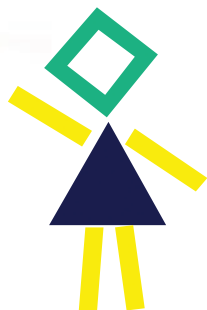

W

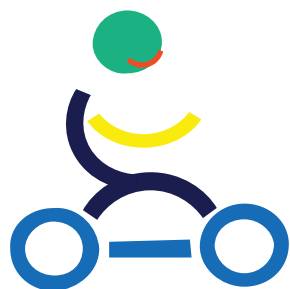
Wachumba

Školy v prírode

Lyžiarske kurzy

first moment zľava 10€

wachumba.eu

info@wachumba.eu

0917 687 555
0911 612 596

W

UNITY
RESPECT
WACHUMBA

Odpočúvaný kabinet

Dnes to béčkari na mňa skúšali so zahovorením hodiny. Vraj, či niečo podobné ako Gorila nie je aj v školstve. V prvej chvíli som si nebol istý, či si zo mňa neťahujú. To akože niekto sprivatizoval rozpadávajúcu sa telocvičňu pod cenu a potom v nej za ťažké peniaze prevádzkoval súkromné krúžky? Prípadne má záujem o biznis so školskými knižnicami, z ktorých bude rozpredávať historické učebnice do antikvariátov a múzeí? Niektorý začne archivovanými školskými prácami s gramatickými chybami vydierať úspešných absolventov a spoločensky ich tak odpísať? Bude sa vyhrážať, že novinárom prepošle ich zápis z triednej knihy, že vykonával nevhodné krúživé pohyby panvou pred učebňou informatiky? Prípadne si niekto robí zálusk na školské jedálne, využije obedy zadarmo, bude variť ešte lacnejšie ako za 1,20 a za rozdiel si kúpi bavoráka? A nemyslím tým miešaný nápoj po dobre vykonanej práci.

Nerád sa k tomu priznávam, no dostali ma. Normálne sme začali rozmýšľať nad tým, ako by sa dalo na škole zarobiť. Začnem vydierať žiakov, že budem naozaj dodržiavať školský poriadok? Prípadne by som mohol chodiť za rodičmi domov a osobne im vysvetľovať, čo všetko sa ich dieťa v škole nenaučilo. Ak by som bol dostatočne otravný, rodičia by mi začali platiť, aby som im dal konečne pokoj. Prípadne by donútili deti, aby sa začali učiť a ja by som z toho opäť nemal nič a spravili by zo mňa len úspešného chudobného učiteľa.

Žiaci v triede ma vysmiali, vraj som už stratil kontakt s realitou, nech radšej preberáme učivo, lebo toto odmietajú počúvať. Trochu mali pravdu, kto by už len odpočúval náš školský kabinet? Aj cez zatvorené dvere predsa počujem, čo sa na chodbe deje a tvárim sa radšej, že to nepočujem, keď odtiaľ občas zaznie šťavnatá žiacka nadávka. Navyše

informácie o triednom fonde by sa zneužívali len veľmi ťažko, lebo triedny fond už definitívne prestal existovať, keďže moja trieda ho celý investovala do Dňa učiteľov, čím sa úspešne vyhla skúšaniam – po hromadnom skandovanom blahoželaní a podarovanej čokoláde žiaden učiteľ nedokáže byť taký krutý, aby začal zbierať známky. Došlo mi však niečo iné. Tie čokolády! Veď to je očividná korupcia. Žiaci si za ňu kúpili neskúšanie. Navyše pre tie deti to bude znamenať celoživotnú mokvajúcu ranu. Ľudia sa dajú kúpiť, stačí vedieť cenu. Učiteľ už za hodnotu eurovej čokolády. Kto ich učí takejto drobnej korupcii? Predsa škola. Kto ich núti efektívne spolupracovať a pri zábudlivom učiteľovi, medzi ktorých patrím aj ja, vytiahnuť klamstvo pri naplánovanej písomke, že sme sa dohodli najprv na spoločnom opakovaní? Jirko, Anička, Jarinko sú len obeť úpadku nášho školstva. Hoci sa s chuťou tvrdí, že škola nás nič poriadne

nenaučí, nie je to pravda – niečo ostáva na celý život spolu s čítaním a počítaním. Len také vybavovanie ospravedlneníek u lekára je niekedy výborným trenažérom skupinovej spolupráce rodiča, dieťaťa a lekára, aby sa zabránilo neospravedlnenej hodine. A čo všetko sa dá skryť za ospravedlnenie rodinné dôvody, je skutočnou Pandorinou skrinkou. A keď sa náhodou stretnete, rodič očervenie a vy sa stanete neviditeľným a žiak, v tomto prípade dieťa, len opakuje, čo vidí u rodiča, takže dvojica vedľa vás prejde bez povšimnutia. Po tomto stretnutí tretieho druhu si ešte opatrne prehmatáte tvár, lebo úprimne zapochybujete o vlastnej existencii. Ak bude vyšetrovanie Gorily dostatočne precízne a vyšetrovatelia budú pátrať v minulosti páchatelov, musia sa dopracovať aj k ich učiteľom. Presne tam to začalo, pri nejakom obľúbenom učiteľovi, ktorý deťom tvrdil, že ťaháky si môžu písať, len ich pri tom nemôžu prichytiť. Takto sa

„Kto ich učí drobnej korupcii? Predsa škola.“

hodu stretnete, rodič očervenie a vy sa stanete neviditeľným a žiak, v tomto prípade dieťa, len opakuje, čo vidí u rodiča, takže dvojica vedľa vás prejde bez povšimnutia. Po tomto stretnutí tretieho druhu si ešte opatrne prehmatáte tvár, lebo úprimne zapochybujete o vlastnej existencii. Ak bude vyšetrovanie Gorily dostatočne precízne a vyšetrovatelia budú pátrať v minulosti páchatelov, musia sa dopracovať aj k ich učiteľom. Presne tam to začalo, pri nejakom obľúbenom učiteľovi, ktorý deťom tvrdil, že ťaháky si môžu písať, len ich pri tom nemôžu prichytiť. Takto sa

ODPOVEDE PRE ŠPEKULANTOV

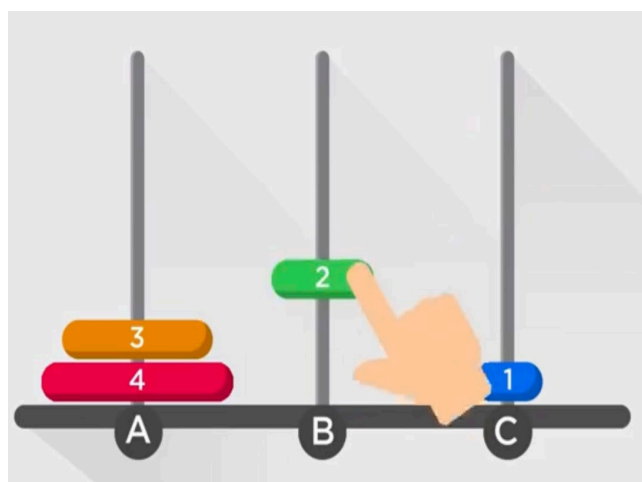
- Ťah 01: Disk 1 presunieme z C na A.
- Ťah 02: Disk 2 presunieme z B na C.
- Ťah 03: Disk 1 presunieme z A na C.
- Ťah 04: Disk 3 presunieme z A na B.
- Ťah 05: Disk 1 presunieme z C na A.
- Ťah 06: Disk 2 presunieme z C na B.
- Ťah 07: Disk 1 presunieme z A na B.
- Ťah 08: Disk 4 presunieme z A na C.
- Ťah 09: Disk 1 presunieme z B na C.
- Ťah 10: Disk 2 presunieme z B na A.
- Ťah 11: Disk 1 presunieme z C na A.
- Ťah 12: Disk 3 presunieme z B na C.
- Ťah 13: Disk 1 presunieme z A na B.
- Ťah 14: Disk 2 presunieme z A na C.
- Ťah 15: Disk 1 presunieme z B na C.

363 Vitajte v Clevelande!

Autor nápisu na streche má svojský zmysel pre humor: nebýva totiž v Clevelande, ale v Milwaukee, čo je celkom iné mesto vzdialené od Clevelandu asi 550 kilometrov. Pasažieri sa teda po prečítaní nápisu „VITAJTE V CLEVELANDE“ vydesia, že sedia v nesprávnom lietadle, ktoré ich zaviezlo úplne inam, než chceli.

364 Štyri disky na troch tyčkách

Všetky štyri disky 1, 2, 3, 4 je možné premiestniť na tyčku C, a to minimálne na 15 ťahov. Tu je postup:

Otázky nájdate na strane 13.

predsa dá naučiť najviac. A ak bude príležitosť, tak ju treba využiť, zijeme si predsa svoj slovenský sen. A žiaci rástli a podvádzali čoraz sofistikovanejšie a šikovný nebol ten, kto sa naučil, ale ten, kto nevedel nič, no dobrú známku aj tak dostal. Ved' učiteľ sa roztrasie, len keď počuje slovo inšpekcia a vystrašene začne prepisovať prepísané papiere. A ak s inšpekciou vyrukuje rodič s právnickým vzdelaním, učiteľ kývne rukou, komisionálky nebudú potrebné, dá sa to vyriešiť ľudskejšie, sme predsa ľudia. Ešte aj nedostatočná na vysvedčení sa dá počas prázdnin zázračne opraviť a študent môže ďalej pokračovať vo svojom neučení. Na Gorile je však udivujúce, že chýba spravodlivosť pri del'be zisku. Kde sú patričné percentá pre učiteľov, ktorí svojou trpezlivosťou vychovali z detí pod vplyvom povinnej školskej dochádzky týchto úspešne bohatých ľudí, ktorí si kreatívne poradia s daňovým účtovníctvom a štátnymi peniazmi? Nie je to náhodou tak, že záznam robil nejaký učiteľ a všetky dôkazy proti školstvu odtiaľ vymazal? Túto konštrukciu som dokončil až v kabinete. Jej veľkoleposť ma ohúrila. Na hlavu som si okamžite nasadil čiapku, čo ak niekto dokáže odpočúvať aj myšlienky v hlave? Čo

ak mi niekto prečíta z hlavy, že každá gorila musela byť niekedy mladá a niekto ju svojimi výchovnými metódami a kľúčovými kompetenciami drezúroval tak, že keď je z nej volič, zmení sa na exkrement, ktorý vníma iba absolútny povrch, teda známku a nič iné dôležité nie je? Môžem mať potom obrovský problém a hrozí mi guľka za niekdajších 32 slovenských korún. Nie sú všetky naše školské nezrealizované reformy len snahou udržať tento stav a ďalej produkovať jednotkárov, ktorí vnímajú len svoju známku a za ich neúspech môže zlý učiteľ? Na tej nahrávke predsa musí byť pasáž o školstve! Ak sa dá zarábať na chorých ľuďoch, musí sa dať aj na múdrych!

Ďalej som si už rozvíjať toto protislovenské zmýšľanie netrúfol. Mám predsa rodinu. Vytiahol som si peniaze zo ZRPŠ a začal ich pomaličky prepočítavať. Počítačku peňazí som nepotreboval, desil som sa iného. Čo ak mi budú chýbať peniaze? Zas to spravím ako naposledy a dodám tie tri eurá zo svojich? ■

► Marián KIČINKO

„Práca vyžaduje...“ (Pokračovanie citátu nájdete v tajničke.)

ajaja, apnoe, Hecl	uzatvorila	1 a 5	menšie nákladné auto	drobná rana	EČV okr. Ilava	poľo- vačka		4	cvrny	typ áut Renault	investič- ný kupón	kužeľovitá	3	anglická dĺžková miera
učaroval							stojaté tlačové písma							
otváralo ústa							chem. vlákno zákop							
amín, po česky					prevá- žajte skr. pre a podobne						býv. štát v Európe hora			
vďačnosť						kdeže bibl. mo- replavec				pieseň, po nem. päta, po angl.				
EČV okr. Revúca			zastav. dýchania ľúbiť, po tal.						st. slov. hokejista ilovitý nerast					lúh, po čes.
ženské meno				ujček	otrepal osobné zámeno									
obrubuje						aleže samica srnca					súhlas osť (nár.)			
americký bahniako- vitý vták					snívalo ťažbové podniky							dvoj- hláska sekaj		
	uvedo- mele	Ring Out odplácal			Angličan trojice, po čes.					spôsob vyšívania kabátik				
americký básnik				gazdov. usadlosti utiekla					sínus nádoaba na jedlo				ázijský štát	juho- americký štát
opica (kniž.)			volebná schránka jemne vlnila					boh indiánov 6						
2							ľadník umierala					sumerské mesto griav		
ženské meno						svalovina pohla					slané tyčinky dravý vták			
Dorota (dom.)					guča dejstvo					mužské meno predložka				
obmotaj				český malier strednica					7 EČV okr. Brezno					
maloka- librová zbraň														
plastická látka ako guma						mužské meno						cito- slovce žiaľu		

Prípravil: Slovenský zväz háďanárov a križovkárov, www.szhk.sk

Autor: P. Samec

Správne znenie tajničky uverejníme v čísle DŠ 11-07.

Tajnička z čísla DŠ 11-03:

„Skúsenosť je niekedy úžasná učiteľka a pekná učiteľka je niekedy úžasná skúsenosť.“ (Evan Esar)

Demokracia je najhoršia forma vlády – okrem všetkých ostatných, o ktoré sa kto kedy pokúšal.

WINSTON CHURCHILL

Každý musí zniesť mienku druhého. Demokracia znamená diskusiu.

TOMÁŠ GARRIGUE MASARYK

Ak má naša demokracia nedostatky, musíme prekonávať tie nedostatky, nie demokraciu.

TOMÁŠ GARRIGUE MASARYK

Demokraciu už máme, tak teraz by to chcelo ešte nejakých demokratov.

TOMÁŠ GARRIGUE MASARYK

Demokracia nie je jednoducho právo väčšiny, ale právo väčšiny, ktoré si náležite váži právo menšiny.

CLEMENT RICHARD ATTLEE

Je ťažké vychovávať k demokracii, keď zo žiakov do ich devätnástich rokov robíme väzňov.

MIMSY SADOFSKY

Kým nebude demokratické vzdelávanie, nebude také ani vládnutie.

STEVEN ROSE

Demokracia je vláda tyranov korigovaná novinármi.

RALPH WALDO EMERSON

Je požehnaním i kliatbou demokracie, že všetko vyjde najavo.

ERICH ANTON PAUL VON DÄNIKEN

V totalitných režimoch sa idioti dostávajú k moci intrigami a násilím, v demokracii slobodnou voľbou.

GABRIEL LAUB

Demokracia je systém, ktorý zaručuje, že nám nikto nebude vládnuť lepšie než si zaslúžime.

GEORGE BERNARD SHAW

Demokracia je na hovno systém. Volič nič o ničom nevie, volič je hovno. Volič vníma iba absolútny povrch.

JAROSLAV HAŠČÁK

Poriadok bez demokracie je diktatúra, demokracia bez poriadku je hoolubník.

A. TRŠKA

Vládnutie v demokracii by bolo podstatne jednoduchšie, keby sme nemuseli vždy znova vyhrať voľby.

GEORGES BENJAMIN CLEMENCEAU

Ročník XI, číslo 05 november 2019

Vychádza v elektronickej podobe (ako PDF) dvakrát mesačne, 20 x ročne (okrem júla a augusta)

Toto číslo vyšlo 5. novembra 2019

Evidenčné číslo MK SR: 3814/09
ISSN 1338-8444

Redakcia

RNDr. Vladimír Burjan (šéfredaktor)
burjan@dobraskola.sk

Mgr. Barbora Babicová (redaktorka)
babicova@dobraskola.sk

Mgr. Martina Sondej (redaktorka)
sondej@dobraskola.sk

Mgr. Alena Bastlová (agenda)
bastlova@dobraskola.sk

Peter Ertl (web + grafika)
ertl@ecg.sk

Kontakty

redakcia@dobraskola.sk
inzercia@dobraskola.sk
Tel.: 02 / 63 81 26 89

Web

www.dobraskola.sk

Facebook

www.facebook.com/casopisdobraskola

Vydavateľ

Nezisková organizácia DOBRÁ ŠKOLA
Vranovská 6
851 01 Bratislava 5
IČO: 50 099 051, DIČ: 2120175948

Adresa redakcie

Vranovská 6, 851 01 Bratislava 5

Príspevky nemusia nutne vyjadrovať názor redakcie. Za obsah textov a fotografií zodpovedajú autori, za obsah a pravdivosť inzerátov zodpovedajú ich zadávatelia. Vydavateľ si vyhradzuje právo na úpravu príspevkov. Fotografie bez uvedeného zdroja sú z fotobanky www.bigstockphoto.com.

© Nezisková organizácia DOBRÁ ŠKOLA, 2019. Všetky práva vyhradené. Akékoľvek šírenie alebo rozmnožovanie uverejnených textov a fotografií je možné iba s výslovným písomným súhlasom vydavateľa.

Chcete čítať DOBRÚ ŠKOLU pravidelne?

Od januára 2019 sa môže ktokoľvek zaregistrovať na odber nášho časopisu v digitálnej podobe (ako PDF) **bezplatne**, prípadne **za dobrovoľné predplatné**.

Stačí na stránke www.dobraskola.sk vyplniť krátky registračný formulár a prípadne uhradiť dobrovoľné predplatné vo výške, ktorú si sami určíte (nie je povinné).

Po zaregistrovaní budete od nás dostávať každé dva týždne mailom upozornenie, že vyšlo nové číslo DOBREJ ŠKOLY. Kliknete na uvedený link a stiahnete si časopis ako PDF. Dobré, nie?

